

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ
Сектор за просторно планирање и урбанизам

***ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ
НАМЕНЕ ПРЕДЕЛА ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА
„ВЛАСИНА“ НА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ***

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ
INSTITUTE OF ARCHITECTURE AND URBAN & SPATIAL PLANNING OF SERBIA

ЈП ЗАВОД ЗА УРБАНИЗАМ НИШ

Београд, 2019. године

ИЗВЕШТАЈ О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПРЕДЕЛА ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „ВЛАСИНА“

Носилац израде:

МИНИСТАРСТВО ГРАЂЕВИНАРСТВА, САОБРАЋАЈА И ИНФРАСТРУКТУРЕ

Извршилац:

ИНСТИТУТ ЗА АРХИТЕКТУРУ И УРБАНИЗАМ СРБИЈЕ

Директор

др Саша Милијић, научни саветник

ЈП ЗАВОД ЗА УРБАНИЗАМ НИШ

Директор

мр Миролjub Станковић, дипл.инж.арх.

БЕОГРАД, 2019. године

**РАДНИ ТИМ
ЗА ИЗРАДУ ИЗВЕШТАЈА О СТРАТЕШКОЈ ПРОЦЕНИ УТИЦАЈА
ПРОСТОРНОГ ПЛАНА ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ ПРЕДЕЛА
ИЗУЗЕТНИХ ОДЛИКА „ВЛАСИНА“**

Руководни тим за израду Стратешке процене: др Марина Ненковић-Ризнић, дипл. просторни планер
број лиценце 100 0190 11

Руководиоци израде Просторног плана: мр Дејан Стојановић дипл. просторни планер
др Никола Крунић, дипл.просторни планер

Синтезни тим Стратешке процене: др Марина Ненковић-Ризнић дипл. просторни планер
Невена Петровић, мастер биолог-еколог
др Маријана Пантић, дипл. просторни планер
др Саша Милијић дипл. просторни планер

Техничка припрема: МА Борјан Бранков, дипл. инж. арх.
Љубиша Безбрадица, дипл.инж.шум.
Срђан Милосављевић

САДРЖАЈ

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ	1
I Полазне основе Стратешке процене	4
1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима	4
1.1.1 Предмет Просторног плана	
1.1.2 Садржај Просторног плана	
1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану	
1.1.4 Однос према другим документима – стратегијама, плановима и програмима	
1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени	7
1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине	
1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени значајном утицају	
II Општи и посебни циљеви Стратешке процене и избор индикатора	13
2.1 Полазишта и основе општих и посебних циљева	13
2.2 Избор посебних циљева и индикатора	13
III Процена могућих утицаја на животну средину	16
3.1 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Просторном плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка Стратешке процене	16
3.2 Приказ варијантних решења Просторног плана	17
3.3 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама	17
3.4 Евалуација карактеристика и значаја утицаја стратешких одређења	18
3.5 Кумулативни и синергетски ефекти	22
3.6 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину	22
IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину	26
V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана	27
5.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода	28
5.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха	28
5.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта	29
5.4. Мониторинг буке	29
5.5. Мониторинг природних вредности	30
VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене	31
VII Приказ начина одлучивања	32
VIII Учешће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о Стратешкој процени	32

IX Закључци - завршни, нетехнички резиме

33

9.1 Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину

33

Списак табела у Извештају о стратешкој процени

Табела 1. *Циљеви и индикатори Стратешке процене*

Табела 2. *Ознаке посебних циљева Стратешке процене*

Табела 3. *Критеријуми за оцењивање величине утицаја*

Табела 4. *Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја*

Табела 5. *Скала за процену вероватноће утицаја*

Табела 6. *Планска решења у Просторном плану обухваћена проценом утицаја*

Табела 7. *Процена величине утицаја Просторног плана на животну средину*

Табела 8. *Процена просторних размера утицаја Просторног плана на животну средину*

Табела 9. *Процена вероватноће утицаја Просторног плана на животну средину*

Табела 10. *Процена времена трајања утицаја Просторног плана на животну средину*

Табела 11. *Збирни утицаји Просторног плана на животну средину са образложењем утицаја*

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Извештај о стратешкој процени утицаја Просторног плана подручја посебне намене предела изузетних одлика „Власина“ (у даљем тексту: Стратешка процена), припремљен је на основу Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Власина“ („Службени гласник РС”, број 50/18) (у даљем тексту: Одлука) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Власина” на животну средину („Службени гласник РС”, број 23/18).

Стратешка процена развојних планова и програма ради се на основу Закона о Стратешкој процени утицаја на животну средину (“Службени гласник РС”, број 135/04 и 88/10 - у даљем тексту Закон). Закон је усклађен са европским директивама у овој области и у њему су директно имплементирани одредбе Директиве ЕУ 2001/42/ЕЦ (The Strategic Environmental Assessment Directive - European Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment). Самим тим, применом ове Директиве је утврђена обавеза израде стратешке процене утицаја планских докумената на животну средину према одређеним критеријумима, релевантним у области заштите животне средине, природних и културних добара и вредности. Поред тога, ова Стратешка процена усклађена са Законом о планирању и изградњи („Службени гласник РС”, бр. 72/09, 81/09 - исправка, 64/10 - УС, 24/11, 121/12, 42/13 - УС, 50/13 - УС, 98/13 - УС, 132/14 и 145/14), начелима заштите и одрживог коришћења природних ресурса, вредности и добара утврђених чланом 5. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10 – исправка и 14/16), Уредбом о режимима заштите („Службени гласник РС”, бр. 31/12), Закона о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94, 52/11 – др. закон и 99/11 – др. Закон), Законом о заштити животне средине („Службени гласник РС”, бр. 135/04 и бр. 36/09), Законом о културним добрима („Службени гласник РС”, бр. 71/94), Законом о водама („Службени гласник РС”, бр. 30/10), Законом о туризму („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и бр. 88/10), одредбама Закона о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник РС”, број 88/10), Уредбом о утврђивању Водопривредне основе Републике Србије („Службени гласник РС”, број 11/02), Уредбом о еколошкој мрежи („Службени гласник РС”, бр. 102/10), и другим важећим одлукама и стратегијама Владе, актима и документима која уређују питања у вези са посебном наменом овог просторног плана.

Ова Стратешка процена представља резултат вредновања могућих утицаја приоритетних планских решења и пропозиција на заштиту природе и заштиту животне средине, а посредно и заштиту непокретних културних добара.

Стратешка процена представља инструмент заштите животне средине, тако што се у почетним фазама доношења одлука о будућем развоју укључују питања заштите (природе, животне средине, културних добара), што резултира претходним усаглашавањем заштитних и развојних интереса. Стратешком проценом обезбеђује се виши ниво заштите животне средине и интеграције захтева заштите и развојних потреба и интереса, уграђивањем начела и циљева заштите у планске документе у циљу достизања одрживог развоја.

Стратешком проценом нарочито је омогућено:

- остваривање бољег, прихватљивог баланса између просторно-еколошких, социо-економских и политичких фактора (посебно у подручјима посебне намене која су осетљива са становишта заштите природних вредности и непокретних културних добара),*
- разматрање значајних утицаја варијантних решења Плана на животну средину и оцена(евалуирање) планских решења у односу на циљеве заштите (природних добара и непокретних културних вредности);*
- дефинисање посебних мера заштите природе и животне средине, као и праћење остваривања (мониторинг) ових мера на планском подручју;*
- активно укључивање заинтересованих актера (интересних група) у процес доношења одлука (активна партиципација) о будућем развоју, имајући у виду оптимално решење*

са становишта заштите природе и животне средине, а у складу са принципима Архуске конвенције;

- даљу разраду инструмента заштите природе и животне средине, уз дефинисање смерница, односно даљих активности на нижим хијерархијским нивоима.

Стратешка процена представља инструмент просторног планирања и планирања заштите животне средине којим се интегришу циљеви и принципи одрживог развоја у просторним плановима, у циљу потпуног спречавања или ограничења негативних утицаја на животну средину, здравље и квалитет живота људи, биодиверзитет, геодиверзитет, станишта и природна и непокретна културна добра.

Стратешком проценом утврђују се ефекти ширег значаја (кумулятивни и синергетски), утврђују се оквири за анализу утицаја конкретних пројеката, укључујући и претходну идентификацију проблема и утицаја који заслужују виши степен детаљности у истраживању; утврђује хијерархијски оквир за даље спровођење поступка и активности заштите животне на планском подручју; и омогућава се варијантна разрада планских решења.

У изради Стратешке процене примењени су принципи одрживог развоја, еколошке одрживости, економске оправданости и социјалне прихватљивости. С друге стране, одредбама Закона утврђена су начела Стратешке процене, и то начела: одрживог развоја, интегралности, предострожности, хијерархије и координације, учешћа јавности. Овим начелима обезбеђује се свеобухватни инструментаријум и оквир за усклађивање техно-економских, друштвених и природних система у целокупном развоју, укључујући и локационе факторе просторног развоја.

Укључивањем услова заштите животне средине и заштите природе у ППППН кроз инструмент Стратешке процене, даје се обавезујући - интегрални оквир заштите превасходно природних вредности и параметара квалитета животне средине, реализацијом кроз одговарајуће међусекторске планове, програме и пројекте. С тим у вези, свако од приоритетних планских решења је дефинисано у потпуности у складу са захтевима заштите животне средине и заштите природе (који су нарочито значајни за заштиту предложеног подручја Предела изузетних одлика „Власина”, које је и предмет ове Стратешке процене). С друге стране, реализација тих планских решења ће спречити или смањити постојеће негативне утицаје на природне и културне вредности и животну средину. Простор обухваћен ППППН представља природне и културне вредности заштићеног подручја Предела изузетних одлика „Власина”. Између осталог, ова стратешка процена је мапирала изворе загађења и дала могућности за њихово ублажавање или потпуно отклањање применом прописаних мера заштите квалитета параметара животне средине.

У поступку Стратешке процене остварена је координација између заинтересованих органа и организација, као и неопходне консултације са актерима просторног развоја и добијени услови и мишљења од Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Дирекција за водне путеве, Министарства спољних послова, Министарства унутрашњих послова – Кабинет министра, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства заштите животне средине, Министарства привреде, Министарства омладине и спорта, Министарства рударства и енергетике, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Центар за разминурање, Министарства финансија – Управа царина, Министарства државне управе и локалне самоуправе, ЈП „Електропривреда Србије”, ОДС „ЕПС Дистрибуција“ д.о.о. Београд, „ЕПС Дистрибуција“ Огранка Електродистрибуција Лесковац, Радио телевизије Србије, Републичког хидрометеоролошког завода, РАТЕЛ-Републичке агенција за електронске комуникације, Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, Орион телекома д.о.о, Теленора д.о.о, VIP mobile д.о.о., ЈП „Пошта Србије”, ЈП Емисиона техника и везе Београд, СББ - Српске кабловске мреже, ЈП „Путеви Србије”, ЈП „Србијашуме“, ЈП „Транснафта”, ЈП „Србијагас”, „Југоросгаз“ а.д., Нафтне индустрија Србије а.д.,

Акционарског друштва „Електро mreжа Србије“ Београд, Телекома Србија а.д. – Дирекција за технику, Републичког сеизмолошког завода, Републичког завода за заштиту споменика културе Београд, Завода за заштиту споменика културе Ниш, Завода за заштиту природе Србије, ЈП „Скијалишта Србије“, Општинске управе Босилеград, Општинске управе Сурдулица.

У складу са законским одредбама и европском праксом, Извештај о Стратешкој процени обрађује:

- *полазне основе Стратешке процене,*
- *опште и посебне циљеве Стратешке процене и избор индикатора,*
- *процену могућих утицаја са описом мера предвиђених за смањење негативних утицаја на животну средину,*
- *смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину,*
- *програм праћења стања животне средине у току спровођења плана,*
- *приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене,*
- *приказ начина одлучивања, опис разлога одлучујућих за избор датог плана са аспекта разматраних варијантних решења и приказ начина на који су питања животне средине укључена у план,*
- *закључке до којих се дошло током израде Извештаја о Стратешкој процени, који су представљени на начин разумљив јавности (формулисани као нетехнички резиме) и други подаци од значаја за Стратешку процену.*

Овај елаборат представља резултат провере, разјашњења и унапређења примене принципа одрживог развоја и заштите природних и културних вредности и животне средине у изради ППППН, уз уважавање услова и стручних препорука органа и институција и мишљења грађана који се односе на потребу елиминисања или ограничавања негативних ефеката на природне и културне вредности и животну средину и квалитет живота становника подручја Плана, уважавајући при томе следеће циљеве: заштиту и одрживо коришћење природног и културног наслеђа и одрживу животну средину, просторно-функционалну интегрисаност и обнављање/јачање веза са окружењем, интегрисање интереса заштите и развоја, унапређење саобраћајне приступачности, инфраструктурне и комуналне опремљености, развој културног и регионалног идентитета, унапређење територијалне кохезије, субвенционарност и јавно-приватно партнерство, перманентну едукацију грађана и администрације и учешће јавности у одлучивању, заштиту јавног интереса, јавних добара и добара у општој употреби и релативизацију конфликта у заштити природних и културних вредности и одрживом развоју локалних заједница као, и у односу на развој других посебних намена обухваћеног подручја.

Закључак Извештаја је да су ти циљеви (уз услов спровођења мера за отклањање негативних ефеката појединих решења) оствариви и да изабрана и утврђена планска решења неће угрозити вредности природног и културног наслеђа и животне средине, уз јасну препоруку о доследној примени ППППН и смерница које се односе на очување животне средине, уређење простора и коришћење природних ресурса.

I Полазне основе Стратешке процене

Полазне основе Стратешке процене обухватају:

- 1) кратак преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима;
- 2) преглед постојећег стања и квалитета животне средине подручја на које се Извештај односи;
- 3) карактеристике животне средине у областима за које постоји могућност да буду изложене значајном утицају;
- 4) разматрана питања и проблеме заштите животне средине у Плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка процене;
- 5) приказ и оцену припремљених варијантних решења у односу на заштиту животне средине у Плану, укључујући варијантно решење нереализовања Плана и најповољније решење са становишта заштите природе, културних вредности и животне средине;
- 6) резултате претходних консултација са заинтересованим органима и организацијама битне за Стратешку процену.

1.1 Преглед предмета, садржаја и циљева Плана и односа према другим планским документима

1.1.1 Предмет Просторног плана

Непосредни предмет Просторног плана представљају природне и туристичке вредности, као и хидролошки и енерго-хидролошки капацитети предела изузетних одлика „Власина“ и његовог непосредног окружења. Просторни план се спроводи директно издавањем локацијских услова на подручју предела изузетних одлика (ПИО) „Власина“ у погледу режима заштите природних вредности.

Подручје Просторног плана укупне површине 587,89 km² обухвата заштићено природно добро ПИО „Власина“, површине од 133,3 km², које обухвата делове територија следећих јединица локалних самоуправа, и то:

- Општину Босилеград – катастарске општине (КО): Доња Ржана, Горња Ржана, Плоча, Горња Лисина, Доња Лисина и Милевци;
- Општину Сурдулица – катастарске општине (КО): Битврђа, Божица, Власина Рид, Власина Стојковићева, Власина Округлица, Грознатовци, Драјинци, Клисура, Колуница, Ново Село, Стразимировци, Топли До и Топли Дол; и
- Општину Црна Трава – катастарске општине (КО): Бајинци, Црна Трава и Преслап.

Подручје Просторног плана налази се у источном делу слива Јужне Мораве, између планина Чемерник (1.688 m n.v.) на западу и Варденик (1.875 m n.v.) на југу, Крајишта на југоистоку, границе са Бугарском на истоку и планинског масива Грамада (1.592 m.n.v.) на североистоку. Власинско језеро налази се на 1.213 m n.v., између долине Јужне Мораве и бугарске границе, на 17 km удаљености до граничног прелаза са Бугарском – Срезимировци. Као доминанту има акумулацију „Власина“ са хидротехничким системом туристичке вредности и као једне од приоритетних дестинација планинског туризма Јужне и источне Србије. Висораван је природно врло отворена, са језером смештеним на њеном најнижем делу, а ободним деловима издижу се средње високе и доста шумовите планине.

Предмет просторног плана су следеће посебне намене:

- Заштићено природно добро ПИО „Власина“ на површини од 133,3 km² обухвата две просторне јединице на којима ће се примењивати строги режим заштите I степена, укупне површине 9,63 ha, односно 0,07% подручја ПИО „Власина“, који обухвата острво Дуги Дел (7,82 ha) и острво Страторија (1,81 ha). Зоне II степена заштите, укупне површине 4.385,01 ha, односно 32,90% подручја ПИО „Власина“ обухвата Вртоп – Јелачки рид (1.749,73 ha), Мали Чемерник (90,62 ha), Велики Чемерник (361,33 ha), Стевановски поток (37,16 ha), Блато – Делнице – Братанов Дел (409,66 ha), полуострво Дуги Дел (40,55 ha), Власинско

језеро (2.080,44 ha) и клисуру Вучје реке (102,89 ha). Режим заштите III степена, укупне површине 8.935,20 ha, односно 67,03% ПИО „Власина“, обухвата преостале делове заштићеног подручја који нису наведени режимом заштите I и II степена. Друге посебне намене које ће бити обухваћене планом су:

- Водопривреда
- Енергетика
- Пригранично подручје.

Општа концепција развоја подручја посебне намене обухвата основне поставке и одређења које се односе на заштиту природе и природних вредности, заштиту и презентацију културних вредности, развој комплементарних делатности (пољопривреде и туризма), развој инфра и супра-структуре и стварање услова за директну примену Просторног плана, дефинисањем грађевинског земљишта на ниво парцела у зони посебне намене.

1.1.2 Садржај Просторног плана

У изради ППППН и овог Извештаја о Стратешкој процени примењен је приступ интегралног и континуалног планирања са нагласком на тражењу мере одрживости кроз интеграцију циљева и потреба заштите природних вредности и хидролошких обележја на територији ПИО „Власина“, очувања постојећег квалитета животне средине, квалитета живота становника и друштвено-економског развоја. Као кључни развојни ослоњци разматрани су заштита природе, природних вредности, културних добара и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју посебне намене.

1.1.3 Циљеви заштите, развоја и уређења у Просторном плану

Основни циљ израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за успостављање предела изузетних одлика „Власина“, са његовим туристичким, хидролошким и стратешким функцијама. Одрживи развој подручја посебне намене ће се заснивати на заштити, унапређењу и коришћењу природних вредности и културних добара, развоју туризма, спорта и рекреације, производњи хидро-енергије и функционалној интеграцији са ширим окружењем.

Имајући у виду планске документе вишег реда, карактер посебне намене, као и препоруке и стандарде Европске уније у погледу одрживог развоја заштићених подручја, **општи циљеви** заштите, уређења и одрживог развоја планског подручја јесу:

- обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности ПИО „Власина“, њихово одрживо коришћење за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације;
- јачање регионалног и географског идентитета планског подручја и активирање туризма као кључне функције у развоју планског подручја, базираног на презентацији и одрживом коришћењу природних вредности и културним наслеђем, уз интегрисање у ширу туристичку дестинацију Јужног Поморавља;

Као **посебни, оперативни циљеви** заштите, уређења и одрживог развоја подручја посебне намене, издвајају се:

- очување и одрживо коришћење места, природних објеката и појава који према својим геолошким, геоморфолошким, хидрографским или другим обележјима представљају ретке и привлачне вредности геонаслеђа;
- очување станишта и просторно ширење популација ретких, угрожених и критично угрожених биљних и животињских врста;
- заштита популација угрожених, ретких и у другом погледу значајних врста дивље флоре и фауне;
- идентификација станишта од значаја за заштиту европске дивље флоре и фауне по програму НАТУРА 2000;
- одржање екосистемске разноврсности;
- очување и обнављање старих сорти биљних култура и раса домаћих животиња;

- заштита природних и агроекосистема од инвазивних (страних) врста биљака и животиња које имају изразиту способност брзог самосталног размножавања и које доводе до непожељних промена у природном и агробиодиверзитету;
- постепено повећање површине под шумом, побољшање структуре шумских састојина и превођење изданаčkih шума у више узгојне облике; очување старих, по димензијама и врсти јединствених и у другом погледу значајних стабала дрвећа и њихових групација;
- очување разноврсности, живописности и лепоте предела, унапређење његове чистоће и уређености у зонама становања, саобраћаја, привредних активности и рекреације; омогућавање доступности људима пејзажних, биолошких и других вредности и природних ресурса за одрживо коришћење туризма, науке, спорта, рекреације и других комплементарних активности;
- санација и рекултивација површина деградираних антропогеним активностима, природним процесима или елементарним непогодама.

1.1.4 Однос према другим документима - стратегијама, плановима и програмима

Законом о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године („Службени гласник РС”, број 88/10) је утврђено да ће на основу претходних истраживања и валоризације заштите и одрживог коришћења природног наслеђа, бити дефинисан статус и израђени просторни планови подручја посебне намене за већа заштићена подручја, са приоритетом на подручјима која осим еколошке имају и функцију заштите изворишта регионалног водоснабдевања и значајних туристичких подручја, у која спада и подручје Власине. Просторни план препознаје подручне Власина и Крајиште као посебно важан простор са значајним природним ресурсима и вредностима које треба да буду стављене у функцију кроз уређење Власинског језера и истоименог туристичког центра, проширење туристичке понуде изградњом скијалишта и покретањем развоја туризма и комуналног опремања у потпланинским селима, унапређење пољопривреде и других комплементарних активности; развој прекограничне сарадње са Бугарском, предлагањем за европску еколошку мрежу NATURA 2000. Власина је препозната и као једно од приоритетних подручја за која је обавезна израда посебних пилот пројеката „Карактеризације предела“, као потенцијално подручје за коришћење енергије ветра, дестинација са целогодишњом туристичком понудом. У области хидроенергетике предвиђа повећање производње доградњом ХЕ Власина.

Уредбом о утврђивању Регионалног просторног плана Јужног поморавља („Службени гласник РС”, број 83/10) ПИО „Власина“ је виђена као локалитет са скоро неизмењеном или неизмењеном природном средином који се углавном налазе у планинском подручју, тј. као ПИО прве категорије (од изузетног значаја). Комплементарно са тим вредностима, регионални план сагледава ПИО „Власина“ и као туристичку дестинацију саоског, еко и осталих видова целогодишњег туризма, са водећим активностима турног и алпског скијања и других зимских спортова као и летње рекреације. Друге функције овог предела – водопривредна и енергетска, сагелдане су кроз развој интегралних регионалних система коришћења и заштите речних вода у ХС Власина, где приоритет има повећање дотока воде у језеру и количине захватања воде (надвишавањем бране, продужавањем мреже канала). Проширење производње електричне енергије је палнирано реализацијом МХЕ Језеро, на уливу јужног доводног крака у Власинско језеро (МХЕ „Мала Врла 1” на локацији постојеће ХЕ „Врла 1”), а заштита вода предвиђена пречишћавањем отпадних вода у ППОВ свих насеља већих од 5.000 ЕС, као и мањих насеља која се налазе у зони заштите изворишта (Црна Трава, Власина Рид, итд.), изградњом два канализациона полупрстена и изградом Студије о снабдевању и одвођењу отпадних вода на туристичком простору/ризорту Власинског језера. Доступност простора је планирана реконструкцијом и изградњом пута Власина-Босилеград-гранични прелаз Рибарци/Бугарска (са разматрањем могућности проглашења за државни пут I реда и стављање у функцију гребенског-панорамског пута на правцу Власинце-Чемерник-Власина-Бесна Кобила-Дукат.

1.2 Стање и фактори природе и животне средине на планском подручју и елементи животне средине за које постоји могућност да буду угрожени

1.2.1 Стање и фактори природе и животне средине

1) Геолошке карактеристике и рудно богатство

Предметно подручје представља део Српско-македонске масе, која се одликује сложенем геолошким грађом. Преовлађују метаморфне и магматске стене различите старости, генезе и састава. Подручје Власине представља једну од најраспрострањених зона профила кристаластих „зелених“ шкриљаца власинског комплекса (доњи ордовицијум) у нашој земљи, који потичу из палеозоика и представљају важан објекат историјско-геолошког и стратиграфског наслеђа. Кристаласти шкриљци су различитог степена кристалинитета – најраспрострањенији су шкриљци нижег кристалинитета, листасте структуре, који изграђују Чемерничку антиклиналу и Власинску синклиналу и воде порекло од седиментних и магматских стена које су претрпеле регионални и контактни метаморфизам. На сливном подручју акумулације „Власина“, „Лисина“ и дела на којима се налазе потоци чија се вода захвата и транспортује у Власинско језеро, најраспрострањеније су стене предевонске и силурске старости. Терцијерни седименти налазе се углавном западно од испитиваног подручја, док су квартални седименти исталожени само на малом простору у долинама значајнијих водотока. На подручју постоје локације са регистрованим рудним појавама – стара шљачишта гвожђа код Црне Траве и Власина Округлице, од неметала појава азбеста и талка у серпентинитима, лежиште фосфата Лисина, појава гранита у сливу реке Врле, молибдена, олова, цинка, бакра и антимона око Мачкатице и диорита око Чемерника.

2) Геоморфолошке карактеристике

Подручје Просторног плана чини уздигнути средњепланински предео, значајних висинских распона са израженом пластиком висоравни. Власинска синклинала се налази у источном делу слива Јужне Мораве, између планина Чемерник (1688m) на западу и Варденик (1875m) на југу, Крајишта на југоистоку, државне границе са Бугарском на истоку и планинског масива Грамада (1.592m) на североистоку. Језеро се налази на 1.213 m.n.v, геоморфолошки доминира простором јер заузима централну позицију у котлини Власинске висоравни и представља својеврстан природни репер подручја. Планинска узвишења која окружују језеро су огромног, тј. раседног типа. Власинска висораван је са свих страна окружена високим планинама родопског планинског масива. То су површи висине 945-1.829 m.n.v. Са запада је ограничена Чемерником (1638 m), између чијих највиших врхова залази крак висоравни са веома бујном изворском и тресавском вегетацијом. Јужну страну висоравни чине обронци Варденика са врховима Велики Стрешер (1.875 m), Мали Стрешер (1.756 m) и Пандин Гроб (1.664 m). Источна страна висоравни је најразуђенија, а планински масив који је ограничава са истока је релативно низак, са највишим врхом Буковом Главом (1.472 m). На северу се изнад висоравни издижу два висока врха Плана – Мали врх (1.678 m) и Вртоп (1.721 m). Важну црту рељефа чине високе флувијалне површи у које су усечене долине Власине, Јерме и Божице и њихових изворишних кракова и притока. На ширем простору Плана, доминантни геоморфолошки рељефи су преглацијалног (подручје развоја крио-нивационих процеса) и делувилно-пролувијалног рељефа (подручје интензивног јаружања и спирања).

3) Хидрогеолошке и хидрографске карактеристике

Површинске и подземне воде су основни и највреднији ресурс природе на овом подручју. Хидролошке карактеристике простора представљене су системом канала, језерима Власина и Лисина и сталним и повременим водотоцима. Слив Власинског језера се налази на вододелници између Црноморског и Егејског слива и чине га реке Власина, Јерма, Божићка река, Лисинска река, Љубатска река, Стрвна и Чемерница са њиховим притокама (око 110 укупно). Слив Лисинског језера обухвата слив Лисинске и Божићке реке, односно Лопушљу, Ржанску, Марићеву реку, Топлодолску реку, Пусту реку, Дејанову реку као и многобројне сталне и повремене токове. У просторном плану Републике Србије читаво подручје Власине означено је као драгоцен извориште подземних вода. Оне су евидентирани на локацијама Власина Рид и Власина Стојковићева. Код мочварних глејних земљишта подземна вода се налази јако високо (изнад 85 cm). Не постоји организовано водоснабдевање становништва изузев у насељу Власина Рид, које је једино повезано са јавним водоводом. Остала насеља и махале на језеру се водоснабдевају претежно каптирањем локалних извора или групе извора, као и захватањем из индивидуалних водозахвата – бунара. Овакав постојећи систем водоснабдевања углавном задовољава потребе квалитета воде, али део вода које се захватају из индивидуалних водозахвата не одговарају по квалитету првенствено због бактериолошке неисправности и присуства штетних елемената.

4) Биљни и животињски свет, биодиверзитет

Простор карактеришу изузетан биодиверзитет и аутохтони биосистеми. Међу биљним врстама (841 таксона на подручју Власина, од којих је 219 врста флоре власинске тресаве) доминантна на овом подручју је буква. Њена горња граница распрострањености је до 1.500 m. Ове шуме, по правилу, покривају стрме падине, а на билима и косама, сем њих, има и травних заједница. На Власини и околним планинама има много жбуња (глог, дивља ружа), а уз само језеро има четинара (јела и бор) вештачки засађених по стварању језера и касније. Тресетно земљиште погодне врстама тресетне траве, маховине, зукве, шевара, барског љутића, раставића, крупног маслачка и врбе. Посебну вредност представља диверзитет лековитог и медоносног биља попут валеријане, мајчине душице, боровнице, раставића, кантариона, босиљка, шипка, нане, зове, купине, коприве, чемерике, јагода, малина, шљива и јабука.

Биљни свет ове висоравни богат је и заштићеним врстама: маљава бреза (*Betula pubescens* Ehrh), медвеђе грожђе (*Arctostaphylos uva-ursi* L. Spleng), гороцвет (*Adonis vernalis* L.). Једна од најзанимљивијих врста тресетних станишта Власине је росуља (*Drosera rotundifolia* L.), која је такође под заштитом државе. Поред боровнице, од биља које је под контролом коришћења и промета расте још и јагорчевина (*Primula Veris* Huds.), а од печурака: летњи и јесењи врагањ (*Boletus edulis* Bull. ex Fr), смрчци (рода *Morchella*), лисичарка (*Cantharellus cibarius* L. ex. Fr) и млечница (рода *Lactarius*). Има и хајдучке траве жуте цвасти (*Achillea Clipeolata*), петровога крста, кантариона и др.

Од дивљих животиња на подручју посебно је богата фауна птица (125 регистрованих врста, од којих је по међународним принципима заштићено преко 60 врста) попут славуја, сенице, јастреба, вроне, чапље, роде и дивље пловке. Егзистирају и срна, дивља свиња и зец. Од ретких и угрожених врста фауне сисара (близу 60 врста), посебно се издвајају вук, видра, текуница и др. У акумулацији „Власина“ констатује се присуство 18 рибљих врста (мониторинг 2016. године). Доминирају рибе из фамилије ципринида, перцида и др. (16 врста) у односу на салмониде (2 врсте). У погледу биомасе доминантне врсте риба су деверика, бабушка, клен, бандар, и уклија.

5) Клима и климатске карактеристике

Климатски фактори условљени су првенствено надморском висином. Континенталност климата на подручју Власине одликује се умерено хладном и влажном климом субпланинског типа, где су зиме изразито хладне, а лета умерено топла. Јесен је топлија и сувља од пролећа, а средње месечне амплитуде температуре ваздуха јасно изражене. Према подацима са ГМС „Власина“ у мрежи Републичког Хидрометеоролошког завода Србије, средишња годишња температура је 6,4 °C. Најхладнији месец је јануар, а најтоплији август. Зиме се снег задржава просечно 99 дана у години, са дебљином преко 30 cm преко два месеца. На језеру се формира ледени покривач, најчешће крајем децембра и траје до средине фебруара, па и до краја марта. Врло топлих летњих дана, са температуром ваздуха од 25 °C, на Власини има укупно 20 у години. Најнижа измерена температура износи -30 °C. Највећи кишни период је у мају и јуну, док се магла дуже задржава у јесен и зиму. У току летњих дана може да дође до нагле промене времена. Каткад се у дану смене три годишња доба.

Власина је ветровита висораван на којој су најучесталији северозападни, западни и источни ветар, њихова се брзина креће од 1,8 до 3 m/s. Највише дувају у јануару, фебруару и марту, стварајући велике сметове, висине и до три метра, а најмање у августу и септембру. Средња годишња облачност на подручју Власине процењена је на 5,4 десетине неба, са максимумом у фебруару (6,7 десетина неба) и минимумом у августу (3,4 десетина неба). Дневна сума глобалног сунчевог зрачења повећава се у периоду од марта до маја месеца, а оно свој максимум достиже у јуну (4.222 J x cm²). Минимална вредност глобалног сунчевог зрачења забележена је у децембру (124 J x cm²).

6) Земљиште

Власинска висораван се налази у зони киселог смеђег шумског земљишта као најраспрострањенијег типа код брдско планинских региона. Педолошки покривач у околини Власинског језера је врло хомоген, поред тресета, у заравњеним приобалним деловима налазе се шљунковито – алувијална и делувилална земљишта, али само фрагментарно и на мањим површинама, по правилу дуж појединих водотока. Много већа прострaнства захватају дистрични ранкери на шкриљцима и пешчарима и кисела смеђа земљишта. У погледу физичко-механичких особина ранкери се понашају као пескуше, пре свега због слабе лепљивости и слабе везаности, а услед велике хумозности и мањом специфичном тежином. По саставу, то је лака или средња иловача, умерено порозна и добро пропустљива за воду и ваздух. Међутим, због плитког профила и лаког механичког састава моћ задржавања воде је скромна. Услед тога, на већим нагибима без заштите добро развијене вегетације, поготово шумске, долази до површинског отицања воде и ерозије.

На брдовитом тлу и већем делу поља распрострањене су смонице и гајњаче, које су код великих нагиба углавном еродирани и деградирани услед крчења шума. На већој висини гајњаче прелазе у подзоласто земљиште на коме су заступљене листопадне шуме букве и брезе. На планинским врховима хумусно, силикатно земљиште – тамни подзол погодује травнатој вегетацији и боровници. Површина око језера и језеро има полутресетно (у непотопљеном, равничарском делу приобалног појаса) и тресетно земљиште (највећим делом потопљено у виду пловехић острваца и гомилица дуж обале). Тресетно земљиште је настајало распадањем барске вегетације у условима велике влаге, те садржи висок проценат органских материја.

7) Воде, ваздух и бука

На подручју Просторног плана може се констатовати да је присутан низак степен загађености ваздуха, што указује на мали емисиони потенцијал присутних потенцијалних загађивача. Процењује се да ниво емисије таложних материја из ваздуха не би требало да утиче на квалитет воде у акумулацији. Загађивање ваздуха настаје као последица рада неколико мањих привредних објеката. Такође, загађивање ваздуха последица је грејања тј. рада котларница централног грејања код јавних објеката и индивидуалних ложишта на чврсто гориво. Поред привредних објеката и котларница, значајнији извор загађивања ваздуха су издувни гасови моторних возила на саобраћајницама. Загађивање вода на подручју Плана потиче пре свега од отпадних вода из постојећих насеља око Власинског језера. Физичко-хемијске карактеристике вода Власинског језера показују да је вода неутрална до благо алкална, нискоминерализована, мека, богата растворним кисеоником и није оптерећена присуством тешких метала. Закључује се да акумулација Власинско језеро није загађена и може се окарактерисати као вода прве класе изузимајући воду при дну акумулације где поједини објекти имају испусте. На основу мониторинга који је 2016.г. рађен за потребе израде Програма управљања рибарским подручјем ПИО „Власина“ 2012.-2021, сви мерени хемијски и физички параметри акумулације указују на воду I или I-II класе. Исти је случај и са квалитетом воде проучаваних притока. Предметно подручје није значајно угрожено буком, а детаљнији подаци не постоје јер се до сада нису спроводила

одговарајућа мерења нивоа буке у комуналној средини. Извори буке који потенцијално могу допринети њеном повећању изнад дозвољеног нивоа везују се за околину привредних објеката и оптерећеније деонице путева I и II категорије и локалне саобраћајнице.

8) Геосеизмичност

Постоји одређена опасност од земљотреса с обзиром да је интензитет сеизмичког хазарда на подручју Просторног плана, за повратни период од 475 година у VIII категорији (ЕМС скала). Ове вредности указују да је највећи део подручја угрожен земљотресима који могу изазвати оштећења објеката. У периоду од 1456. до 2012. године забележене су вредности земљотреса на ширем подручју Просторног плана између 4,0 и 4,5 MW (MW – скала моментне магнитуде).

9) Рецетни геоморфолошки процеси

Према карти ерозије Србије, у сливу Власинске акумулације преовлађује категорија слабе ерозије и могу се издвојити неколико активних клизишта и нестабилних падина. На површинама великих нагиба са деградираним биљним покривачем има местимичних појава ерозије (вододерине, бразде и јаруге). Јаруга највише има на ободу Власинске висоравни, на развођу потока Јаворица и Јарчевог потока, Симонове реке и канала Божица, испод Рида на развођу Стевановског и Јанчиног потока, у долини Дедине реке и др. У заравњеним деловима и подручјима под шумском вегетацијом структура тла је стабилна јер нема ерозије. Водена ерозија представља један од активних чинилаца обликовања рељефа и угрожавања подручја, изражен кроз површинску ерозију, вертикално усецање и акумулацију наноса. Имајући у виду глобалну дисецираност терена и присуство знатних нагиба, присутан је велики број малих долинских ерозивних облика. Ови процеси нарочито су изражени у подручју саставка Дејанове и Колуничке реке, у долинама Топлодолске и Пусте реке, у долини Власине, у простору Стевановског потока и др. У периодима великих падавина, на већим нагибима, честе су појаве ерозије тла и то посебно земљаних путева. Формирање мањих или већих таласа, услед честих ветрова у зони језера, иницирало је појаву ерозије обала Страторије и Дугог дела (режим заштите I степена). У релативно кратком року (10 година) то може довести до озбиљне деградације поменутих острва.

10) Остале природне непогоде и пожари

Подручје Просторног плана је изложено потенцијалној опасности од природних непогода, у првом реду изазваних интензивним снежним падавинама, као и другим атмосферским непогодама и опасностима од бујичних поплава, одрона, клизања земљишта и др. Подручје предела веома је изложено ризицима од избијања шумских пожара, јер се најчешће пале напуштене ливаде и пашњаци. У највећем броју случајева, људски фактор је узрок избијања пожара који директно угрожавају живи свет подручја.

1.2.2 Елементи животне средине за које постоји могућност да буду изложени значајном утицају

Квалитет животне средине на подручју Просторног плана је задовољавајући јер подручје спада у простор очуване природе. У непосредној околини ПИО „Власина“ не постоје значајни загађивачи воде, земљишта и ваздуха.

Могући извори загађивања ваздуха су саобраћај (мобилни извори загађења) на магистралним путевима (оловом и угљен моноксидом), продукти сагоревања чврстог горива код рада котларница централног грејања јавних објеката и индивидуалних ложишта, привредни објекти у функцији, спаљивање отпада на дивљим депонијама у руралним срединама. Испитивања квалитета ваздуха у околини локација које су предвиђене за експлоатацију фосфоритне руде из лежишта „Лисина“ која су обављена између осталог и у близини регионалног пута Босилеград – Сурдулица показују да су све вредности измерених укупних таложних материја, као и измерени садржаји тешких метала у њима, испод граничних вредности имисије (ГВИ) прописаних Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података (Сл. гласник РС 54/92, 30/99 и 19/2006). Закључак је да је ваздух углавном задовољавајућег квалитета. Локални мониторинг квалитета ваздуха се спроводи у општини Сурдулица, где се у 2018. години јавља повремено прекорачење МДВ за чађ, амонијак, формалдехиде и таложне материје.

На посматраном подручју нису спровођена одговарајућа мерења буке у животној средини, осим на територији општине Сурдулица где се на појединим локацијама јављају повремена прекорачења дозвољених нивоа буке у 2018. години. Анализом стања нису уочени значајнији извори буке и вибрација изнад дозвољених вредности. Евентуални извор појачане буке може да буде саобраћај који се одвија државним путевима.

Нема индиција о појачаном, вештачком или природном, јонизујућем зрачењу. Извор нејонизујућег зрачења су далеководи, а заштита од њиховог електричног поља и магнетне

индукције обезбеђује се у току пројектовања и погона далековада сходно домаћем законодавству и смерницама Светске здравствене организације. Имајући то у виду и постојеће и планиране далеководне, овај утицај на животну средину сматра се контролисаним и безбедним.

Мерењем и увидом у основне абиотичке карактеристике вода акумулације „Власина“ и већих притока мониторингом из 2016. године обухваћени су следећи параметри: морфометрија водених екосистема (димензије језера, дубина воде, карактер дна), физичке особине (температура воде и ваздуха, електропроводљивост, брзина воде, боја, провидност) и хемијске карактеристике (концентрација и сатурација кисеоника, рН воде, концентрација фосфата, нитрата и амонијума). Сви мерени хемијски и физички параметри акумулације указују на воду I и II класе. Исти је случај и са квалитетом воде проучаваних притока. Еколошки статус притока и еколошки потенцијал акумулације одређен је на основу Правилника о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода (Сл. гласник РС бр 74/11). Еколошки статус притока може се означити као непромењен, а еколошки потенцијал акумулације као прелаз између максималног и доброг. Физичко-хемијске карактеристике вода власинског језера показују да је вода неутрална до благо алкална, нискоминерализована, мека и богата растворним кисеоником и није оптерећена присуством тешких метала. Мониторинг површинских вода у општини Сурдулица за 2018. годину показује да испитивани параметри задовољавају вредности које су прописане Уредбом о граничним вредностима емисије загађујућих материја у водама и роковима за њихово достизање (Сл. гласник РС 67/2011, 48/2012 и 1/2016).

Постојећа фекална канализација се своди на колектор у централној зони насеља Власина Рид. Колектор који је делимично функционалан и не врши функцију биолошког пречишћавања, одводи отпадну воду директно у реципијент, тј. водоток реке Власине. Ни једно сеоско насеље нема канализациону мрежу нити заједничке септичке јаме, већ свако домаћинство има засебну септичку јаму, које су углавном непрописно изведене, са лошим степеном вододрживости. То повремено доводи до појава бактериолошких загађења подземне воде због повремених изливања отпадних вода на површину терена. Атмосферска вода није контролисана и препуштена је слободно исцеђивању у околину. Санитарне отпадне воде из насеља и отпадне воде из привредних објеката у знатној мери оптерећују воде и могу довести до погоршања квалитета.

Квалитет земљишта, према анализама рађеним у 2011. години за потребе израде Студије утицаја постојећих објеката на подручју Власинског језера на животну средину је задовољавајући. Анализе нису указале на присуство органског загађења. Земљиште се деградира ерозијом, заузимањем депонијама, претераном и неконтролисаним употребом вештачких ђубрива и пестицида, водом која се излива из несанитарних септичких јама и процедурним водама са дивљих депонија. Резултати мониторинга квалитета земљишта на територији општине Сурдулица за 2018. годину, у складу са Уредбом о граничним вредностима загађујућих, штетних и опасних материја у земљишту (Сл. гласник РС 30/2018), показују да су измерене вредности за концентрације полихлорованих бифенила, кадмијума, бакра и хрома пар пута прелазиле граничну вредност прописану Уредбом, али нису прелазиле ремедијациону вредност прописану истом Уредбом.

Према карти ерозије Србије, у сливу Власинске акумулације преовлађује категорија слабе ерозије и могу се издвојити неколико активних клизишта и нестабилних падина. Ерозији су највише изложени терени изграђени од невезаних или слабо везаних неогених седимената, на теренима без шуме и травне вегетације и нагиба преко 15 степени. Имајући у виду глобалну дисецираност терена и присуство знатних нагиба, присутан је велики број малих долињских ерозивних облика.

У обухвату Просторног плана, а на територији општине Сурдулица налази се севесо постројење/комплекс „нижег реда“ – Фабрика за производњу стаклене вуне, оператера „Knauf Insulation“ д.о.о. Београд, на адреси Насеље Бело поље, Сурдулица.

Будући да основну посебну намену простора на планском подручју представља заштита подручја „Власина“ са великим биолошким и предеоним разноврсностима, као и објектима и појавама вредног гео наслеђа, кроз ову Стратешку процену детерминисани су кључни елементи

животне средине и природних вредности за које постоји могућност да буду угрожени кроз реализацију планских решења датих у оквиру ППППН.

На подручју Просторног плана систематски мониторинг параметара животне средине врши се на територији општине Сурдулица, тако да се оцена већине елемената и показатеља стања животне средине изводи посредно, на основу података о објектима и активностима који могу бити извор загађења ваздуха и земљишта, односно који могу генерисати буку, отпад и зрачење. Мониторинг квалитета ваздуха, буке, вода и земљишта организован је на локалном нивоу само за општину Сурдулица.

Због свега наведеног, закључци о стању животне средине, у контексту израде Просторног плана и ове Стратешке процене изводе се посредно, на основу постојања објеката, радова и активности које су извор дејства на животну средину (саобраћајна инфраструктура, начин евакуације отпадних вода и чврстог комуналног отпада, начина обраде земљишта и степена примене агрохемијских средстава у пољопривреди, и др). Нису индиковане нереверзибилне појаве угрожавања живота и здравља људи услед прекомерног загађења животне средине, нити неприхватљиви поремећаји у функционисању водених и копнених екосистема под директним утицајем погоршања квалитета вода, ваздуха и земљишта.

Следеће активности и објекти имају највећи утицај на квалитет животне средине на подручју Просторног плана: **саобраћај** (повећање нивоа загађења ваздуха на саобраћајницама, првенствено на државним путевима I и II реда; **несанитарне „дивље депоније“** (директно загађење земљишта и подземних и површинских вода контаминатима и патогеним микроорганизма са дивљих депонија на територији Плана, као и загађење вода и земљишта секундарним продуктима депонија, појава непријатних мириса услед спаљивања отпада на депонијама, нарушавање слике предела и др); **пољопривреда** (са директним утицајем активности на ерозију, закишељавање, заслањивање, еутрофикацију и контаминацију земљишта); **хидротехничка инфраструктура** (загађење испуштањем непречишћених комуналних отпадних вода из домаћинства директно у земљиште, испуштањем непречишћених вода из привредних активности и дренажних вода из пољопривреде у површинске воде); **туризам** (викенд насеља и излетнички туризам негативно утичу на повећање количине отпада који се одлаже на дивље депоније).

Примена и ефикасна контрола спровођења успостављених ограничења за развој активности, објеката и радова који могу имати утицаја на загађивање животне средине обезбедиће одржавање постојећег квалитета животне средине на највећем делу подручја Просторног плана и смањити ризик од евентуалног загађивања и деградације простора.

На подручју које се разматра кроз ову Стратешку процену постоји врло мали број података о стању животне средине и о оцени стања загађености (није дефинисано „нулто стање животне средине“ и не постоји интегрални катастар загађивача). Стање животне средине је зато, за поједине делове подручја дато као процена, на основу идентификације потенцијалних извора загађивања и могућих значајних негативних утицаја на животну средину.

Као елементи/вредности животне средине у којима су индиковани (могући) значајнији утицаји и промене на планском подручју идентификовани су:

- **биодиверзитет, аутохтони биосистеми, еколошке и преоне целине и релативно очуван пејсаж**, који су на највећем делу подручја изузетно или веома добро очувани и квалитетни – са могућим индиректним утицајем боравка људи и неадекватног вршења делатности и активности (пољопривреде, шумарства, ловства, риболова, туризма и др), као и нарушавања био и геодиверзитета и предела у подручјима ерозионих процеса. Ерозији су највише изложени терени изграђени од невезаних или слабо везаних неогених седимената, на теренима без шуме и травне вегетације и нагиба преко 15 степени;
- **земљиште** специфичног квалитета за одређене облике пољопривреде и сточарства, чији је квалитет у односу на присуство загађујућих и штетних материја (кадмијум, бакар, жива, никл, цинк) задовољавајући, са прекорачењем граничних вредности у једном броју узорака, али без прекорачења МДК (осим у случају кадмијума и бакра у неким узорцима) и тзв. ремедијационих вредности односно нивоа који је безбедан за коришћење земљишта,

- **воде**, тј. веома драгоцени ресурси површинских и подземних вода на подручју, I класе и доброг еколошког потенцијала,
- **ваздух**, за који се на основу процене може закључити да се у ПИО „Власина“ и целом планском подручју налази у категорији чистог или незнатно загађеног,
- **заштићена природна добра**, са релативно повољним стањем у погледу заштите предела, резервата и споменика природе и очекиваним притисцима услед повећања туристичке посете и градитељског притиска и
- **културно-историјско наслеђе**, са релативно повољним стањем у погледу степена конзервације и уређености, са могућим утицајима услед изградње објеката у околини непокретних културних добара и очекиване туристичке посете и градитељског притиска у селима.

II Општи и посебни циљеви Стратешке процене и избор индикатора

Општи и посебни циљеви Стратешке процене утицаја дефинишу се у складу са циљевима и захтевима у погледу заштите животне средине у другим локалним плановима и програмима, циљева заштите животне средине утврђених на нивоу региона, Републике и на међународном нивоу, као и специфичних циљева карактеристичних за подручје посебне намене, прикупљених података о стању животне средине и значајних питања, проблема и предлога у погледу заштите животне средине у овом Плану. На основу дефинисаних циљева врши се избор одговарајућих индикатора који ће се користити у изради Стратешке процене.

2.1 Полазишта и основе општих и посебних циљева

Подручје Просторног плана укупне површине 587,89 km² обухвата заштићено природно добро ПИО „Власина“, површине од 133,3 km², које обухвата делове територија следећих јединица локалних самоуправа Босилеград, Сурдулица и Црна Трава – катастарске општине (КО): Бајинци, Црна Трава и Преслап.

Кључно полазиште за идентификацију општих циљева СПУ, као и основ/инпут дефинисања посебних циљева представљају одлике планског подручја које се односе на природне карактеристике и културне вредности на планском подручју.

2.2 Избор посебних циљева и индикатора

Посебни циљеви Стратешке процене представљају квантификацију и квалификацију општих циљева датих у облику смерница и акција (мера, радова, активности) којима ће се извршити њихова реализација.

Република Србија је 2008. године усвојила Националну стратегију одрживог развоја („Службени гласник Републике Србије“, бр. 57/08) којом су дефинисани принципи и приоритети одрживог развоја и 76 индикатора да прате напредак Србије ка одрживом развоју. Ови индикатори су изабрани из сета индикатора УН, али се сви индикатори не прате у Србији. Индикатори су дефинисани и у Закону о Просторном плану Републике Србије („Службени гласник Републике Србије“, бр. 88/10). Такође, Правилник о Националној листи индикатора заштите животне средине („Службени гласник Републике Србије“, бр. 37/2011) прописује листу индикатора који се односе на животну средину који су овде коришћени. Индикатори Стратешке процене утицаја (Табела 1) су изабрани у складу са напред наведеним циљевима СПУ, на основу меродавних и суштинских одлика и садржаја области животне средине, заштите природних и непокретних културних добара на коју се процена односи и на основу индикатора Просторног плана Републике Србије и Стратегије одрживог развоја Републике Србије, а који су у складу са «Основним сетом УН индикатора одрживог развоја». Овај сет индикатора заснован је на концепту «узрок-последивица-одговор».

Индикатори за евалуацију утврђених циљева Стратешке процене су изабрани. Они проистичу из општих циљева плана и представљају директан ослонац за идентификацију и мониторинг посебних циљева Стратешке процене. Циљеви и индикатори, рађени за потребе ове Стратешке процене дати су у Табели 1.

Табела 1. Циљеви и индикатори Стратешке процене

Област СПУ	Општи циљеви СПУ	Посебни циљеви СПУ	Индикатори
ВОДЕ	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода	<ul style="list-style-type: none"> - Смањити загађење површинских и подземних вода до нивоа да не постоји штетан утицај на квалитет - Каналисати отпадне воде око акумулације - Ублажити негативан утицај отпада на хидролошки режим и квалитет вода 	<ul style="list-style-type: none"> - Промена квалитета површинских и подземних вода као последица реализације планираних активности
ВАЗДУХ	Смањити ниво штетних материја у ваздуху	<ul style="list-style-type: none"> - Смањити ниво штетних материја у ваздух до прописаних вредности 	<ul style="list-style-type: none"> - Емисије честица чађи, SO₂ и NO₂ - % употребе електричне енергије, гаса и ОИЕ
ШУМЕ И ЗЕМЉИШТЕ	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта	<ul style="list-style-type: none"> - Повећати степена шумовитости - Смањити контаминацију земљишта 	<ul style="list-style-type: none"> - % повећања површина под шумом - % контаминираних површина и пренамењених површина
СТАНОВНИШТВО, ЉУДСКО ЗДРАВЉЕ И СОЦИО-ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја	<ul style="list-style-type: none"> - Очувати насељеност руралних подручја - Унапредити здравље становништва - Повећати запосленост 	<ul style="list-style-type: none"> - % становништва са приступом здравствено исправној води за пиће - % становништва са адекватним системима прикупљања и пречишћавања отпадних вода - % становништва обухваћеног системом прикупљања отпада - % становништва са приступом објектима основне здравствене заштите - Број људи под утицајем буке - Минимално потребан број становника за одрживи развој насеља - % запослених и % незапослених
ПРИРОДНЕ ВРЕДНОСТИ	Очување биодиверзитета и геодиверзитета	<ul style="list-style-type: none"> - Очувати биодиверзитет и геодиверзитет - избећи неповратне губитке 	<ul style="list-style-type: none"> - Број, близина и врста активности које могу утицати на биодиверзитет - % изгубљених врста у односу на регион
ПРИРОДНА И КУЛТУРНА ДОБРА	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности Очувати заштићена културна добра	<ul style="list-style-type: none"> - Заштитити природна добра - Заштитити културна добра 	<ul style="list-style-type: none"> - Број и значај природних добара који су под утицајем планираних активности - Број и значај културних добара који су под утицајем планираних активности

Табела 2. Ознаке посебних циљева Стратешке процене

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
2.	Смањити ниво штетних материја у ваздуху
3.	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја
6.	Очување биодиверзитета и геодиверзитета
7.	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности
8.	Очувати заштићена културна добра

III Процена могућих утицаја на животну средину

Процена могућих утицаја ППППН на животну средину, према Закону о стратешкој процени утицаја на животну средину, члан 15, садржи следеће елементе:

1. приказ процењених утицаја варијантних решења ППППН који могу имати директне импликације са становишта заштите животне средине са описом мера за спречавање и ограничавање негативних, односно увећање позитивних утицаја на животну средину;
2. поређење варијантних решења и приказ разлога за избор најповољнијег решења;
3. начин на који су при процени утицаја узети у обзир чиниоци животне средине, укључујући податке о: ваздуху, води, земљишту, клими, јонизујућем и нејонизујућем зрачењу, буци и вибрацијама, биљном и животињском свету, становништву, квалитету живота и здрављу људи у насељима, културно-историјским вредностима, инфраструктурним, индустријским и другим објектима, или другим створеним вредностима;
4. начин на који су при процени узете у обзир карактеристике утицаја: вероватноћа, интензитет, сложеност/реверзибилност, временска димензија (локација, географска област, број изложених становника, прекогранична природа утицаја, кумулативна и синергијска природа утицаја).

3.1 Разматрана питања и проблеми заштите природе и животне средине у Просторном плану и образложење разлога за изостављање одређених питања и проблема из поступка Стратешке процене

Критеријуми за утврђивање могућности значајних утицаја на животну средину планова и доношење одлуке о изради стратешке процене садржани су у Прилогу I Закона о Стратешкој процени. Ови критеријуми заснивају се на: карактеристикама Плана и карактеристикама утицаја.

За доношење одлуке о изради и обухвату Стратешке процене, уз примену осталих критеријума, посебно је важна идентификација проблема заштите животне средине планског подручја и могућност утицаја решења Просторног плана на: природне ресурсе и ваздух, воду, земљиште, буку, повећање ризика од удеса, становништво, насеља, јавне службе и здравље, шумарство, ловство и риболов, пољопривреду и културно-историјско наслеђе, туристички развој, инфраструктурне и комуналне објекте, развој инфраструктурних коридора и коридора осталих техничких система, управљање чврстим комуналним и осталим типовима отпада и јачање институционалних способности за заштиту животне средине.

На основу процене стања животне средине на подручју Просторног плана, посебно су разматрана следећа питања:

- заштита природе и природних вредности, заштита и презентација културних вредности и животне средине као приоритетне активности са којима ће бити усклађене све друге активности на подручју посебне намене;
- развој пољопривреде;
- развој туризма;
- развој инфра и супра-структуре;
- заштита и одрживо коришћење водног, пољопривредног и шумског земљишта;
- просторно-функционална интегрисаност и усклађен интегрисан развој и заштита природних вредности и културних добара са припадајућим, суседним и осталим јединицама локалне самоуправе у окружењу;
- унапређење комуналне опремљености и саобраћајне приступачности насељима.

Извештај о Стратешкој процени може се изјаснити о томе зашто поједина питања из области заштите животне средине нису била меродавна за разматрање. У конкретном случају као таква питања оцењени су:

- а) климатске промене и девастација озонског омотача - с обзиром да садашња и очекивана продукција CO₂ и других гасова са ефектом стаклене баште, или са утицајем на озонски омотач, на планском подручју није меродавна у негативном или позитивном смислу са становишта обавеза које наша земља има у односу на одговарајуће, релевантне међународне споразуме у вези климатских промена и заштите озонског омотача;

б) јонизујуће и нејонизујуће зрачење - утицај постојећих и планом предвиђених објеката који су извор јонизујућег зрачења није идентификован као значајан на нивоу овог плана и Стратешке процене. Нејонизујуће зрачење није мерено на предметном подручју, али се претпоставља да не преваилази границе дозвољених вредности

3.2 Приказ варијантних решења Просторног плана

У поступку израде Просторног плана нису разматрана варијантна решења различитих планских активности која су од значаја за заштиту животне средине и одрживи развој планског подручја.

3.3 Претходне консултације са заинтересованим органима и организацијама

У поступку израде Просторног плана и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката, од којих су за аспект заштите животне средине од посебног значаја:

1. *Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Дирекција за водне путеве*
2. *Министарство спољних послова*
3. *Министарство унутрашњих послова – Кабинет министра*
4. *Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања*
5. *Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде*
6. *Министарство заштите животне средине*
7. *Министарство привреде*
8. *Министарство омладине и спорта*
9. *Министарство рударства и енергетике*
10. *Министарство просвете, науке и технолошког развоја*
11. *Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Центар за разминирање*
12. *Министарство финансија – Управа царина*
13. *Министарство државне управе и локалне самоуправе*
14. *ЈП „Електропривреда Србије“*
15. *ОДС „ЕПС Дистрибуција“ д.о.о. Београд*
16. *„ЕПС Дистрибуција“ Огранак Електродистрибуција Лесковац*
17. *Радио телевизија Србије*
18. *Републички хидрометеоролошки завод*
19. *РАТЕЛ-Републичка агенција за електронске комуникације*
20. *Директорат цивилног ваздухопловства Републике Србије*
21. *Орион телекома д.о.о*
22. *Теленор д.о.о*
23. *VIP mobile d.o.o.*
24. *СББ - Српске кабловске мреже*
25. *Телеком Србија а.д. – Дирекција за технику*
26. *ЈП „Пошта Србије“*
27. *ЈП Емисиона техника и везе Београд*
28. *ЈП „Путеви Србије“*
29. *ЈП „Србијашуме“*
30. *ЈП „Транснафта“*
31. *ЈП „Србијагас“*
32. *ЈП „Скијалишта Србије“*
33. *„Југоросгаз“ а.д.*
34. *Нафтна индустрија Србије а.д.*
35. *Акционарског друштва „Електро mreжа Србије“ Београд*
36. *Републички сеизмолошког завода*
37. *Републички завод за заштиту споменика културе Београд*
38. *Завод за заштиту споменика културе Ниш*
39. *Завод за заштиту природе Србије*

40. Општинска управа Босилеград
 41. Општинска управа Сурдулица.

Сви ови контакти сматрају се релевантним за Стратешку процену.

3.4 Евалуација карактеристика и значаја утицаја стратешких опредељења

Циљ израде стратешке процене утицаја на животну средину је сагледавање могућих негативних утицаја/трендова на квалитет животне средине на подручју ППППН и предвиђање смерница за њихово смањење, односно довођење у прихватљиве оквире не стварајући конфликте у простору и водећи рачуна о капацитету животне средине на посматраном простору. Процена утицаја Просторног плана, односно планских решења, извршена је у наставку Стратешке процене.

У наставку је извршена евалуација значаја, просторних размера и вероватноће утицаја планских решења на животну средину на територији ПИО Власина. Значај утицаја процењује се у односу на величину утицаја и просторне размере на којима се може остварити утицај. Утицаји планских решења према величини промена се оцењују бројевима од -2 до +2, где се знак минус односи на негативне, а знак плус за позитивне промене (Табела 3).

Табела 3. Критеријуми за оцењивање величине утицаја

Величина утицаја	Ознака	Опис
Већи	- 2	У већој мери нарушава животну средину
Мањи	- 1	У мањој мери нарушава животну средину
Нема утицаја	0	Нема директног утицаја или нејасан утицај
Позитиван	+1	Мање позитивне промене у животној средини
Повољан	+2	Повољне промене квалитета животне средине

У табели 4. приказани су критеријуми за вредновање просторних размера утицаја.

Табела 4. Критеријуми за вредновање просторних размера утицаја

Значај утицаја	Ознака	Опис
Регионални	Р	Могућ утицај на регионалном нивоу
Општински	О	Могућ утицај на општинском нивоу
Локални	Л	Могућ утицај локалног карактера

У табели 5. приказани су критеријуми за процену вероватноће утицаја.

Табела 5. Скала за процену вероватноће утицаја

Вероватноћа	Ознака	Опис
100%	С	Утицај изванредан
више од 50%	В	Утицај вероватан
мање од 50%	М	Утицај могућ

Додатни критеријуми могу се извести према времену трајања утицаја - привремени-повремени (П) и дуготрајни (Д) ефекти. На основу свих наведених критеријума врши се евалуација значаја идентификованих утицаја за остваривање циљева СПУ.

Табела 6. Планска решења у Просторном плану обухваћена проценом утицаја

Сектор	Планска решења
Заштита природних вредности	Заштита природних вредности са режимима заштите
Заштита непокретних културних добара	Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара
Туризам	Изградња алпског скијалишта Чемерник I фаза
Заштита природних ресурса	Заштита и коришћење пољопривредног земљишта
	Заштита и коришћење шума и шумског земљишта

Сектор	Планска решења
Инфраструктурни системи	Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице ДП IIа реда бр.231) и изградња аеродрома
	Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ
	Третман комуналног отпада
Заштита животне средине	Спровођење мера превентивне заштите животне средине
Правила уређења и грађења	Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене

У табели 6. извршен је избор планских решења која су укључена у процес мултикритеријумске евалуације (табела 7, 8, 9, 10) и на основу кога се идентификују стратешки значајни утицаји планских решења у односу на циљеве Стратешке процене (Табела 11).

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
2.	Смањити ниво штетних материја у ваздуху
3.	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја
6.	Очување биодиверзитета и геодиверзитета
7.	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности
8.	Очувати заштићена културна добра

Табела 7. Процена величине утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите	0	0	+2	+2	0	+2	+2	0
Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара	0	0	0	0	0	0	0	+2
Изградња алпског скијалишта Чемерник I фаза	0	0	-1	-1	+2	-1	-1	+1
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	+1	0	+2	+1	0	+1	0	0
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта	0	+1	0	+2	+1	+2	+2	0
Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице ДП IIа реда бр.231) и изградња аеродрома	0	-1	-1	-1	-1	-1	-1	0
Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ	+2	0	+1	+1	+1	+1	+1	0
Третман комуналног отпада	+1	+1	+1	+1	+1	+1	+1	0
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	+2	+1	+2	+2	+1	+1	+1	0
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	+1	0	0	+1	0	0	0	0

* - критеријуми према табели 3.

Табела 8. Процена просторних размера утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите			Л	Л		Р	Р	
Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара								Р
Изградња алпског скијалишта Чемерник I фаза			Л	Л	Р	Л	Л	О
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	Л		Л	Л		Л		
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта		Л		Л	Л	Л	Л	
Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице ДП Iаа реда бр.231) и изградња аеродрома		Л	Л	Л	Л	Л	Л	
Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ	О		Л	Л	Л	Л	Л	
Третман комуналног отпада	О	Л	Л	Л	Л	Л	Л	
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	О	Л	Л	Л	Л	Р	Р	
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	Л			Л				

* - критеријуми према табели 4.

ред.бр.	Циљ СПУ
1.	Заштита и очување квалитета површинских и подземних вода
2.	Смањити ниво штетних материја у ваздуху
3.	Заштита и одрживо коришћење шума и земљишта
4.	Смањити контаминацију земљишта
5.	Успоравање негативних демографских тенденција, заштита здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја
6.	Очување биодиверзитета и геодиверзитета
7.	Заштита, очување и унапређење предела и природних вредности
8.	Очувати заштићена културна добра

Табела 9. Процена вероватноће утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите			В	М		В	В	
Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара								С
Изградња алпског скијалишта Чемерник I фаза			С	М	С	М	С	В
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	М		В	М		М		
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта		М		М	М	В	В	
Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице ДП Iа реда бр.231) и изградња аеродрома		М	М	М	М	М	М	
Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ	М		М	М	М	М	М	
Третман комуналног отпада	М	М	М	М	М	М	М	
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	М	М	М	М	М	М	М	
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	В			В				

* - критеријуми према табели 5.

Табела 10. Процена времена трајања утицаја Просторног плана на животну средину

Планска решења	Циљеви СПУ							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Заштита природних вредности са режимима заштите			Д	Д		Д	Д	
Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара								Д
Изградња алпског скијалишта Чемерник I фаза			П	П	Д	П	П	Д
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	Д		Д	Д		Д		
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта		Д		Д	Д	Д	Д	
Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице ДП Iа реда бр.231) и изградња аеродрома		П	П	П	П	П	П	
Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ	Д		Д	Д	Д	Д	Д	
Третман комуналног отпада	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	Д	Д	Д	Д	Д	Д	Д	
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	Д			Д				

Табела 11. Збирни утицаји Просторног плана на животну средину са образложењем утицаја

Планска решења	Ранг утицаја у односу на циљеве СПУ								Образложење утицаја
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Заштита природних вредности са режимима заштите	/	/	+2/Л/ В/Д	+2/Л М/Д	/	+2/Р В/Д	+2/Р В/Д	/	Очекују се већи позитивни утицаји утицаји дуготрајног и локалног карактера планских мера заштите природних вредности у односу на природне вредности подручја
Заштита културних добара са поступком утврђивања непокретности у регистар културних добара	/	/	/	/	/	/	/	+2/Р С/Д	Извесни су значајни позитивни утицаји овог планског решења на заштићена културна добра на планском подручју чији значај превазилази оквире планског документа.
Изградња алпског скијалишта Чемерник I фаза	/	/	-1/Л С/П	-1/Л М/П	+2/Р С/Д	-1/Л М/П	-1/Л С/П	+1/О В/Д	Очекује се регионални позитивни утицај планског решења на успоравање негативних демографских тенденција, заштиту здравља становништва и стварање предуслова за развој подручја и позитиван утицај на заштиту и пре свега презентацију непокретних културних добара. Известан је мањи (с обзиром на површину) негативан утицај на шуме и шумско земљиште до кога ће доћи реализационом овог планског решења. Могући су и мањи негативни утицаји локалног и привременог/повременог карактера на квалитет земљишта, биодиверзитет и геодиверзитет (пре свега приликом изградње)
Заштита и коришћење пољопривредног земљишта	+1/Л М/Д	/	+2/Л В/Д	+1/Л М/Д	/	+1/Л М/Д	/	/	Могући су дуготрајни позитивни утицаји локалног карактера на заштиту основних чинилаца животне средине, пре свега земљишта и афирмација пољопривредних активности у складу са природним, демографским и економским могућностима планског подручја.
Заштита и коришћење шума и шумског земљишта	/	+1/Л М/Д	/	+2/Л М/Д	+1/Л М/Д	+2/Л В/Д	2/Л В/Д	/	Наведено планско решење има значајну вероватноћу дуготрајног позитивног утицаја на очување шума и шумског земљишта на планском подручјетета. Ово планско решење, међутим, не може компензовати мање негативне ефекте изградње алпског скијалишта Чемерник чија реализација подразумева сечу шума, али може допринети да се ова сеча обавља контролисано и по одређеним принципима.
Развој саобраћајне инфраструктуре (обилазнице ДП На реда бр.231) и изградња аеродрома	/	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	-1/Л М/П	/	Могући су мањи повремени негативни утицаји локалног карактера, пре свега на квалитет ваздуха, очување био и геодиверзитета и заштиту, очување и унапређење предела и природних вредности
Успостављање режима санитарне заштите изворишта водоснабдевања и изградња канализације и ППОВ	+2/О М/Д	/	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/	Очекују се позитивни утицаји на заштиту воду, земљиште, природне вредности и биодиверзитет планског подручја. Утицаји су локалног карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја.
Третман комуналног отпада	+1/О М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Л М/Д	/	Очекују се позитивни утицаји на заштиту воду, земљиште, природне вредности и биодиверзитет планског подручја. Утицаји су локалног карактера, али од посебног значаја за заштиту животне средине планског подручја.
Спровођење мера превентивне заштите животне средине	+2/О М/Д	+1/Л М/Д	+2/Л М/Д	+2/Л М/Д	+1/Л М/Д	+1/Р М/Д	+1/Р М/Д	/	Превентивна заштита планског подручја која је конципирана у овом планском решењу допринеће позитивним утицајима по готово свим циљевима Стратешке процене.
Правила уређења и грађења за објекте туристичке намене	+1/Л В/Д	/	/	+1/Л В/Д	/	/	/	/	Очекују се мањи позитивни утицаји на квалитет вода и земљишта кроз дефинисање правила за релизацију објеката туристичке намене.

3.5 Кумулативни и синергетски ефекти

У складу са Законом о стратешкој процени (члан 15.) стратешка процена треба да обухвати и процену кумулативних и синергетских ефеката. Значајни ефекти могу настати као резултат интеракције између бројних мањих утицаја постојећих објеката и активности и различитих планираних активности у подручју Просторног плана.

Кумулативни ефекти настају када појединачна секторска решења немају значајан утицај, а неколико индивидуалних ефеката заједно могу да имају значајан ефекат.

Синергетски ефекти настају у интеракцији појединачних утицаја који производе укупни ефекат који је већи од простог збира појединачних утицаја.

Предметном Стратешком проценом нису идентификовани значајни кумулативни ни синергетски утицаји који могу настати у интеракцији планираних и постојећих активности на планском подручју.

3.6 Опис мера за предупређење и смањење негативних и повећање позитивних утицаја на животну средину

Планска решења ППППН формирана су у складу са заштитом и унапређењем квалитета животне средине, природних и хидролошких вредности на заштићеном подручју ПИО „Власина“ у складу са одрживим развојем туризма, пољопривредне производње, као и у складу са решењима датим локалним развојним документима (просторним плановима општине Босилеград, Сурдулица и Црна Трава), регионалним развојним и просторним плановима, стратешким, развојним и акционим плановима и др.

Просторни план такође даје и сет планских мера и правила за уређење и коришћење простора и грађење на овом подручју. Наведене мере исказане су детаљније кроз планске циљеве и препоруке за приступ изради и процени утицаја планова, програма и пројеката на нижем хијерархијском нивоу.

Основна мера коју треба спроводити на целом подручју Просторног плана је очување садашњег стања квалитета животне средине, адекватну заштиту природних и непокретних културних добара уз појединачне интервенције на локацијама са нарушеним квалитетом појединих параметара заштите.

Заштита ваздуха

На подручју Просторног плана ће се примењивати мере заштите животне средине утврђене просторним плановима општине Босилеград, Сурдулица и Црна Трава, и овим Просторним планом.

Очување квалитета ваздуха и остваривање вишег квалитета ваздуха на територији ППППН засниваће се на примени следећих правила и мера заштите за:

(1) смањење емисија загађујућих материја из постојећих извора загађивања (индивидуалних ложишта, из саобраћаја и др.) гасификацијом подручја, коришћење еколошки прихватљивијих горива за загревање објеката – конверзија индивидуалних ложишта и веће коришћење течног нафтног гаса (ТНГ), као и коришћење електричне енергије искључиво у спреси са енергетски ефикасним термотехничким системима – топлотним пумпама, повећање локалног (индивидуалног) коришћења соларне енергије за производњу електричне и топлотне енергије за сопствене потребе, али и контролом граничних вредности емисија загађујућих материја од стране локалних јединица управе на основу утврђених европских и националних стандарда;

(2) ограничавање емисија из нових потенцијалних извора загађивања (повећање обима саобраћаја на обилазници ДП Па реда бр.231) и изградње аеродрома, повећање антропопресије простора услед повећаног броја корисника простора због развијања туристичке понуде у простору;

(3) систематским праћењем квалитета ваздуха, у складу са Европском директивом о процени и управљању квалитетом амбијенталног ваздуха (96/62/ЕС)¹, у оквиру државне мреже мерних станица за мерење регионалног и прекограничног атмосферског преноса загађујућих материја у ваздуху и

¹ Council Directive 96/62/EC of 27 September 1996 on ambient air quality assessment and management, Official Journal L 296, 21/11/1996

аероседиментима у оквиру међународних обавеза а у складу са Законом о заштити ваздуха („Службени гласник РС 36/09 и 10/13“) и Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС", бр. 11/2010 и 63/2013).

Заштита вода

Ради заштите водотока, акумулације и извора од загађивања, од којих је велики број у функцији водоснабдевања препоручује се ограничена и пажљива примена органских и минералних ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди, санитарно безбедно складиштење стајског ђубрива и оцедних вода из објеката узгоја и силажа и пажљиво руковање бензином, дизел горивом и другим нафтним дериватима и забрањује прање возила и машина у водотоцима и акумулацији.

Конкретне мере заштите, односне мере за елиминисање или смањивање утицаја на животну средину приликом изградње објеката и уређења простора у оквиру планираних намена, утврдиће се у поступку израде пројектне документације, кроз студије утицаја на животну средину или на други начин утврђен у складу са законом. Кроз услове и мере заштите природе и културних добара, планирани радови и активности код којих је индикован значајнији неповољан утицај у домену квалитета вода и ваздуха, буке и отпада могу се оценити као сасвим неподесни са становишта циљева заштите природних или културних вредности или условно прихватљиви, уз јача ограничења и строжије мере заштите.

Просторним планом се препоручује доследна примена мера заштите животне средине прописаних законом, посебно мера које се односе на испуштање (емисију) загађујућих, опасних и штетних материја у воду и антиерозиону заштиту.

Заштита вода на територији плана од намерног или случајног загађивања и других утицаја који могу неповољно да делују на издашност изворишта и здравствену исправност воде за пиће засниваће се на примени следећих правила и мера заштите:

- (1) контролом постојећих извора загађења; препознавањем и уклањањем извора загађивања река, нарочито притока Власине: успостављањем система интегралног управљања отпадом на територији Плана; спречавањем одрањања и спирања смећа у акумулацију и водотокове, са постојећих несанитарних сметлишта до њиховог затварања и ремедијације; и рационалном и стручном употребом пестицида и вештачких ђубрива на подручју Просторног плана;
- (2) прописивањем строжијих критеријума за пречишћавање отпадних вода;
- (3) систематским праћењем квалитета вода акумулације Власина и притока: редовним праћењем вредности показатеља квалитета вода и редовним праћењем састава отпадних вода пре испуштања у реципијент;
- (4) Изградњом канализационог система и прикључивањем свих планираних и постојећих објеката на колектор чиме би се обезбедила заштита воде језера – изграња планираних канализационих прстена око Власинског језера са уређајима за пречишћавање отпадних вода;
- (5) Изградња постојења за пречишћавање отпадних вода како би се реализовало санитарно безбедно прикупљање и пречишћавање свих отпадних вода (за северни еко-полупрстен планирано је ППОВ „Чемерник“, а за јужни полу-полупрстен ППОВ „Кољандини“);
- (6) Израда катастра септичких јама уз решавање проблема њиховог пражњења
- (7) Опремање и пуштање у рад постројења за пречишћавање отпадних вода за туристичку зону „Власина“;
- (8) Регистравањем свих извора загађења вода (као једног од основних инструмената интегралног управљања водним ресурсима) и успостављањем контроле загађења кроз редукцију испуштања отпадних вода;
- (9) Усклађивањем свих пољопривредних активности са успостављеним режимима заштите изворишта водоснабдевања;

- (10) Успостављањем и обележавањем зона санитарне заштите изворишта водоснабдевања;
- (11) Изградњом објеката и мреже за водоснабдевање свих корисника на подручју Плана;
- (12) Применом организационо-економских мера за спречавање и смањење загађења вода;
- (13) Доследном применом Европске директиве о водама² (2000/60/ЕС) и Закона о водама РС („Службени гласник РС“ бр. 30/10, 93/12 и 101/16) у домену: утврђивања и координације мера за површинске и подземне воде које припадају истом еколошком, хидролошком и хидрогеолошком сливу; спречавања или смањења утицаја незгода код којих долази до изненадног загађивања вода.

Република Србија и јединице локалне самоуправе ће обезбедити инструменте финансијске подршке за изградњу и пражњење септичких јама домаћинстава и викендица на заштићеном подручју с обзиром да се одредбе у вези испуштања отпадних вода Закона о водама не односе стриктно на физичка лица која користе воду за пиће, сопствене и санитарне потребе и не подразумевају експлицитно обавезу изградње водонепропусних септичких јама.

Заштита од ерозије обезбедиће се кроз строги надзор над сечама и другим шумарским радовима у шумама сопственика, извођење планираних радова на природном и вештачком обнављању шума у државној својини, подстицај и подршку земљопоседника за пошумљавање пашњака и другог за пољопривреду неподесног земљишта, затрављивање и пошумљавање земљишта оштећеног грађевинским радовима.

Ради заштите водотока и извора од загађивања, од којих је велики број у функцији водоснабдевања, очувања плодности земљишта и очувања животињског света препоручује се ограничена и пажљива примена органских и минералних ђубрива и хемијских средстава у пољопривреди, санитарно безбедно складиштење стајског ђубрива и оцедних вода из објеката узгоја и силажа и пажљиво руковање бензином, дизел горивом и другим нафтним дериватима и забрањује прање возила и машина у водотоцима. Управљач заштићеног подручја ће у сарадњи са надлежним службама локалних самоуправа организовати саветодавну подршку пољопривредницима у вези коришћења минералних ђубрива, пестицида, инсектицида, хербицида и нафтних деривата.

Заштита земљишта

Заштита и очување квалитета земљишта ће бити организована применом следећих правила и мера:

- (1) систематског праћења квалитета земљишта у непосредној околини постојећих и планираних инфраструктурних коридора (обилазница, планираног аеродрома и др);
- (2) спровођењем техничке и биолошке рекултивације деградираних површина на локалним сметлиштима;
- (3) очувањем економских и екосистемских функција земљишта спровођењем техничких и биолошких радова и мера заштите на евидентираним ерозионим теренима; примена оптималне комбинације техничких, биотехничких (израда рустикалних преграда и травних водопутева) и биолошких радова. (пошумљавање, обнова деградираних шума, затрављивање, мелиорација шума и пашњака);
- (4) спречавањем загађења токсичним материјама које се користе у пољопривреди: лекови, боје, пестициди, минерална ђубрива;
- (5) строгим надзором над сечама и другим шумарским радовима у шумама сопственика, извођењем планираних радова на природном и вештачком обнављању шума у државној својини, подстицајем и подршком земљопоседника за пошумљавање пашњака и другог за пољопривреду неподесног земљишта, затрављивањем и пошумљавањем земљишта оштећеног грађевинским радовима.

Еколошко управљање комуналним и опасним отпадом

Еколошко управљање комуналним и опасним отпадом у заштићеном подручју ПИО „Власина“ спроводиће се применом следећих мера:

² Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy

(1) фазним решавањем депоновања комуналног отпада до 2020. године; кроз пројекте измештања, санације и рекултивације постојећих дивљих депонија преусмеравањем токова отпада на постојећу регионалну депонију „Жељковац“ у Лесковцу (општина Црна трава) и „Метерис“ у Врању (Сурдулица и Босилеград), у складу са Стратегијом управљања отпадом за период 2010.-2019. године („Службени гласник РС“ 29/10); дефинисање програма прикупљања комуналног отпада из руралних насеља од стране јавних комуналних предузећа или приватних лица, путем мобилних трансфер станица;

(2) дефинисањем зона за лоцирање рециклажних дворишта на подручју плана за примарну селекцију отпада и временски ограничено депоновање;

(3) организованим прикупљањем и одвожењем отпада, спровођењем забране одлагања свих врста отпада (комуналног, грађевинског, амбалажног, опасног и другог) осим на начин и на местима како је то одређено одговарајућим планом управљања отпадом, уклањање и санитацијом тзв. „дивљих депонија”.

(4) утврђивањем локација за депоновање опасног и медицинског отпада (ван планског подручја) са територије Плана, у складу са регионалним стратегијама и плановима управљања отпадом и Стратегијом управљања отпадом за период 2010-2019. године.

Заштита од буке

На основу Закона о заштити од буке у животној средини („Службени гласник РС“ 36/09 и 88/10) неопходно је утврђивање надлежности за спровођење мерења буке и заштите од буке на целој територији плана, посебно у коридорима државних путева. Надлежни за ове послове су Министарство за заштиту животне средине РС, које прописује мере и услове заштите од буке, као и јединице локалне самоуправе, које утврђују мере и услове заштите од буке, односно звучне заштите у плановима, програмима и пројектима, укључујући и оне на које даје сагласност у поступку стратешке процене утицаја, процене утицаја пројеката на животну средину, односно у поступку издавања интегрисане дозволе за рад постројења и активности.

Основна мера коју је у овом домену неопходно спровести односи се на утврђивање надлежности за спровођење мерења буке и заштите од буке у оквиру инфраструктурних коридора, планираног аеродрома и изграђених средина.

IV Смернице за израду стратешких процена на нижим хијерархијским нивоима и процене утицаја пројеката на животну средину

На основу Закона о заштити животне средине (чл. 35. и 36.), Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и Закона о процени утицаја на животну средину, у току имплементације Просторног плана обавезна је **израда стратешких процена утицаја на животну средину** за:

1) *Урбанистичке планове (планове генералне и детаљне регулације):*

- израда Плана генералне регулације за Црну Траву
- израда Плана генералне регулације за Власинско језеро
- израда планова детаљне регулације за: гранични прелаз „Стрезимировци”; за главне колекторе отпадних вода; за простор групних ППОВ-а; фабрике и постројења за прераду воде; услужни мултифункционални центар; водозахват „Правило”; измештање државног пута II а реда број 231 у зони акумулације "Лисине"; саобраћајнице: планиране државне путеве, након израде генералног пројекта са претходном студијом оправданости; планиране општинске путеве; далеководе; за потребе изградње постројења за биомасу и соларних фотонапонских постројења (соларних електрана).

За појединачне пројекте који ће се реализовати у фази имплементације Просторног плана у којем је предвиђена посебна намена, Носилац пројекта је, у складу са чланом 8. Закона о процени утицаја, у обавези да се обрати надлежном органу за послове заштите животне средине са Захтевом о одређивању потребе израде Студије процене утицаја на животну средину, у складу са Законом о заштити животне средине ("Службени гласник РС", бр.135/04, 36/09 и 72/09 – 43/11 – Уставни суд), Законом о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 135/04 и 36/09), Правилником о садржини студије о процени утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 69/2005), и Уредбом о утврђивању Листе пројекта за које је обавезна процена утицаја и Листе пројеката за које се може захтевати процена утицаја на животну средину ("Службени гласник РС", бр. 114/08).

V Програм праћења стања животне средине у току спровођења Плана

Успостављање ефикасног мониторинга предуслов је остваривања циљева Просторног плана у области заштите природе и животне средине, односно циљева Стратешке процене и представља један од основних приоритета имплементације Плана. Према Закону о заштити животне средине, Влада доноси програм мониторинга на основу посебних закона за период од две године за територију Републике Србије, а јединица локалне самоуправе, односно општина, доноси програм праћења стања животне средине на својој територији, који мора бити усклађен са претходно наведеним програмом Владе. Међутим, наведени програми нису још увек реализовани на територији ППППН.

Законом о Стратешкој процени утврђена је обавеза дефинисања програма праћења стања животне средине у току спровођења плана или програма за који се Стратешка процена ради. Законом је прописан и садржај програма мониторинга који, нарочито, садржи: 1) опис циљева плана и програма; 2) индикаторе за праћење стања животне средине; 3) права и обавезе надлежних органа; 4) поступање у случају појаве неочекиваних негативних утицаја; 5) друге елементе у зависности од врсте и обима плана и програма. При томе, дата је могућност да овај програм може бити саставни део постојећег програма мониторинга који обезбеђује орган надлежан за заштиту животне средине. Такође, мониторинг би требало да обезбеди информације о квалитету постојећег извештаја које се могу користити за израду будућег извештаја о стању квалитета животне средине.

Кључни плански циљ је обезбеђење просторних услова за одрживи развој предела изузетних одлика „Власина“, са његовим туристичким, хидролошким и стратешким функцијама. Одрживи развој огледа се у обезбеђењу трајне и интегрисане заштите природних вредности, њиховом одрживом коришћењу за едукацију и научна истраживања, презентацију јавности и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације и обезбеђењу трајне и интегрисане заштите објеката од значаја, њихово саобраћајно и инфраструктурно уређење и опремање, развој и модернизација постојеће и планиране саобраћајне инфраструктуре (изградња ДП II реда бр.231 и планираног аеродрома). Општи и посебни циљеви Просторног плана, главна планска решења и њихов могући утицај на животну средину, детаљно су разрађени и предочени у претходним поглављима овог Извештаја. Циљеви Стратешке процене, који су повезани са циљевима Плана идентификовани су у поглављу I овог Извештаја. На истом месту утврђени су и индикатори, који представљају репер и ослонац за евалуацију утицаја и промена. Поједини индикатори нису могли бити квантитативно проверени, те је процена у обзир узимала квалитативно вредновање појединих параметара животне средине.

Кључне области мониторинга су природне вредности (биодиверзитет, геонаслеђе, предео, шуме), ваздух, вода, земљиште и бука.

Систем мониторинга узима у обзир два извора информација и то:

- податке о стању животне средине, који су прибављени у поступку израде и реализације различитих пројеката на планском подручју (водоснабдевања, канализације, саобраћаја, енергетске и саобраћајне инфраструктуре, туристичке супраструктуре, комуналне инфраструктуре, заштите, санације и унапређења биодиверзитета, предела, шума, и др.) и подацима добијеним од стране надлежних институција;³
- подацима заснованим на прописима и утврђеним различитим програмима *редовног мониторинга* животне средине на републичком и/или локалном нивоу.

На подручју Просторног плана не врши се систематски (државни и локални) мониторинг животне средине, тако да се оцена већине елемената и показатеља стања животне средине изводи посредно, на основу података о објектима и активностима који могу бити извор загађења ваздуха и земљишта, односно који могу генерисати буку, отпад и зрачење. Најближе аутоматске мерне станице су

³ посебан проблем односи се на чињеницу да на територији просторног плана није дефинисано „нулто стање“ животне средине.

организоване у Нишу и Врању, а једна станица државног мониторинга и три локалног су организоване у Лесковцу.

5.1 Мониторинг систем за контролу квалитета вода

Основни документ за мониторинг квалитета вода је Годишњи програм мониторинга квалитета вода који се на основу члана 108. и 109. Закона о водама утврђује уредбом Владе на почетку календарске године за текућу годину. Програм реализује републичка организација надлежна за хидрометеоролошке послове и он обухвата месечна, недељна или дневна мерења и осматрања водотока, акумулација, изворишта од посебног значаја и једнократна годишња испитивања квалитета седимената, као и годишња испитивања подземних вода. Кроз имплементацију ППППН утврдиће се обавеза проширења мреже осматрачких места, а институције одговорне за спровођење тих додатних обавеза мониторинга квалитета вода биће накнадно одређене од стране јединица локалне самоуправе. Препоручује се и утврђивање субјеката деловања у случају удеса са последицама на квалитет вода, као и начин поступања у таквим ситуацијама. Мониторинг водних објеката који служе водоснабдевању становништва врши Агенција за заштиту животне средине (површинских вода, акумулације Власина) и територијално надлежни заводи за заштиту здравља (Завод за јавно здравље Лесковац и Завод за јавно здравље Врање), а обим и врста тог мониторинга прилагођавају се динамици реализације планских решења у домену обезбеђења комуналних потреба водоснабдевања. Неопходно је проширење пунктова/профила из мреже осматрачких места на којима се врши узорковање и испитивање квалитета вода на територији ППППН.

Испитивање квалитета вода у зони ПИО „Власина“ врши се на две оперативне станице Агенције за заштиту животне средине – Свође и Тегошница, али ни једно није у оквиру територије Плана. С обзиром на сасвим периферни положај, ова мерења нису меродавна за хидролошке прилике подручја Просторног плана, посебно акумулације Власина пошто се мерења врше по истеку реке Власине из језера. Локални мониторинг квалитета површинских вода на подручју Просторног плана се не обавља. Обим мониторинга би требало да буде прилагођен је циљу утврђивања еколошког статуса односно степена загађења и класе тих водотока и врши се према Правилнику о параметрима еколошког и хемијског статуса површинских вода и параметрима хемијског и квантитативног статуса подземних вода („Службени гласник РС“, број 74/11) и Уредби о граничним вредностима загађујућих материја у површинским и подземним водама и седименту и роковима за њихово достизање („Службени гласник РС“, број 50/12). Квалитет вода на изворима и јавним чесмама, као и на водозахватима односно системима групног или појединачног локалног водоснабдевања непотпуно се и нередовно контролише.

Сходно Закону о водама, за државни односно надзорни мониторинг вода, који обухвата запремину, водостаје и протицаје до степена значајног за еколошки потенцијал и параметре (биолошке, хемијске, физичко-хемијске и хидроморфолошке) еколошког потенцијала одговорна је Агенција за заштиту животне средине.

За јавне чесме и изворе локалног водоснабдевања, управљач заштићеног подручја ће као саставни део плана управљања утврдити програм испитивања квалитета воде, односно санитарно-хигијенске исправности, који ће се реализовати уз финансијску подршку Републике Србије, локалне самоуправе и одговарајуће учешће корисника тих извора и водозахвата.

5.2 Мониторинг систем за контролу квалитета ваздуха

Правни основ за праћење квалитета ваздуха представља Закон о заштити животне средине („Службени гласник РС“, 35/2004, 36/2009, 36/2009 –др. закон, 72/2009 – др.закон, 43/2011 – одлука УС и 14/2016), Закон о заштити ваздуха („Службени гласник РС“, 36/09 и 10/13) и Уредба о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха („Службени гласник РС", бр. 11/2010 и 63/13).

Стандарди и методе мониторинга ваздуха прописани су Правилником о граничним вредностима, методама мерења имисије, критеријумима за успостављање мерних места и евиденцији података („Службени гласник РС“ бр. 54/92, 30/99, 19/06), који је донет на основу Закона о заштити животне средине. Предмет систематског мерења су одређене неорганске материје (сумпордиоксид, чађ, суспендоване честице, азотдиоксид, приземни озон, угљемоноксид, хлороводоник, флуороводоник, амонијак и водониксулфид), таложне материје из ваздуха, тешки метали у суспендованим честицама

(кадмијум, манган, олово, жива, бакар), органске материје (угљендисулфид, акролеин и др), канцерогене материје (арсен, бензен, никл, винилхлорид). Такође, правилником су прописане и материје које дефинишу стање имисије упозорења и епизодно загађење, места и динамику узорковања, као и граничне вредности наведених загађујућих материја.

Подручје просторног плана не поседује станицу за мерење имисије основних и загађујућих материја.

Локални мониторинг квалитета ваздуха се спроводи у општини Сурдулица, где се у 2018. години јавља повремено прекорачење МДВ за чађ, амонијак, формалдехиде и таложне материје. Неопходно је развити мониторинг минимално на једно место на подручју плана, на локалитету уз Власинско језеро и уз финансијску подршку општина Босилеград, Сурдулица и Црна Трава.

5.3 Мониторинг систем за контролу квалитета земљишта

Основе мониторинга земљишта намењеног пољопривредној производњи постављене су Законом о пољопривредном земљишту („Службени гласник РС“ бр. 62/06 и 65/08) и односе се на испитивање количина опасних и штетних материја у том земљишту и води за наводњавање, а према програму који доноси Министар надлежан за послове пољопривреде. То испитивање могу обављати стручно и технички оспособљена и од стране надлежног министарства овлашћена правна лица (предузећа, привредна друштва и др.). Министар, такође, прописује дозвољене количине опасних и штетних материја и метод њиховог испитивања. Контрола плодности обрадивог пољопривредног земљишта и количине унетог минералног ђубрива и пестицида врши се по потреби, а најмање једном у пет година. Те послове може обављати регистровано, овлашћено и оспособљено правно лице, а трошкове сноси власник, односно корисник земљишта. Уз извештај о обављеним испитивањима обавезно се даје препорука о врсти ђубрива које треба користити и најбољим начинима побољшања хемијских и биолошких својстава земљишта.

Заштита пољопривредног земљишта, као и мониторинг његовог стања обавезан су елемент пољопривредних основа, чији су садржај, начин израде и доношења регулисани члановима 5. до 14. Закона о пољопривредном земљишту. Истим законом предвиђено је спровођење Стратешке процене пољопривредних основа.

Праћење стања тла у односу на ерозионе процесе, посебно спирања и акумулирања материјала дејством воде, значајан је инструмент успешне заштите како пољопривредног, тако шумског и осталог земљишта, што је као експлицитна обавеза уграђено у Закон о пољопривредном земљишту и Закон о шумама и као начелна обавеза у Закон о заштити животне средине. С обзиром на то да очекивана реализација појединих планских решења може амплификовати постојеће ерозионе процесе на подручју Плана, планирање и спровођење тог мониторинга биће обавеза локалних самоуправа на подручју плана.

Мониторинг земљишта уређен је Законом о заштити земљишта („Службени гласник РС”, број 112/15) као обавеза државе и локалне самоуправе и његово успостављање треба да допринесе заштити овог есенцијалног природног ресурса. Он ће се, такође, утврдити као један од задатака у плану управљања заштићеног подручја.

Просторним планом се препоручује доследна примена мера заштите животне средине прописаних законом, посебно мера које се односе на испуштање (емисију) загађујућих, опасних и штетних материја у воду и земљиште, одлагање и елиминацију отпада, антиерозионе и противпожарне заштите, рекултивацију и ремедијацију, како подстицајног тако и репресивног карактера.

5.4. Мониторинг буке

Мониторинг буке врши се систематским мерењем, оцењивањем или прорачуном одређеног индикатора буке, у складу са Законом о заштити од буке у животној средини. Процена, праћење и контрола нивоа буке одвија се на нивоу републике или јединица локалне самоуправе. Подаци из мониторинга буке саставни су део јединственог информационог система животне средине у складу са законом којим се уређује заштита животне средине. За подручје просторног плана систематски мониторинг буке се не врши, те је неопходно размотрити увођење мониторинга буке на најмање

једној локацији на територији ПИО „Власина“, уз финансијску подршку општину Босилеград, Црна Сурдулица и Црна Трава.

5.5. Мониторинг природних вредности

Основни циљ је успостављање система праћења стања биодиверзитета, односно природних станишта и популација дивљих врста флоре и фауне на копну и у води, превасходно осетљивих станишта и ретких, угрожених врста, али и праћење стања и промена предела и објеката геонаслеђа. Сва наведена надгледања су у директној надлежности Завода за заштиту природе Србије, а на основу средњерочних и годишњих програма заштите природних добара. Минимумом генералног мониторинга сматра се надгледање природних вредности једном годишње, а појединачне активности на мониторингу се организују према потреби, у случају непредвиђених промена које могу имати значајније негативне ефекте.

Мониторинг шума и шумског земљишта врши ЈП „Србијашуме“ заједно са научним институцијама које се баве овом облашћу, при чему се утврђују негативни утицаји или негативне промене као што су сушење шума, пожари, болести шума и др.

VI Приказ коришћене методологије и тешкоће у изради Стратешке процене

Закон о Стратешкој процени одражава/прихвата савремене европске методолошке и процедуралне оквире садржане у Европској директиви о процени утицаја појединих планова и програма на животну средину (Directive 2001/42/EC of the European Parliament and the Council of June, 27th 2001, on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment). С друге стране, постоји и проблем непостојања детаљније разраде и верификације јединствене методологије за израду овакве врсте процене, те су због тога, за потребе израде Стратешке процене коришћена инострана искуства, односно смернице, упутства и практични примери⁴. У делу спровођења Стратешке процене и израде Извештаја коришћена је и методологија разрађена кроз научни пројекат: "Методe за стратешку процену животне средине у планирању просторног развоја лигнитских басена".⁵

У току израде Стратешке процене, обрађивач се сусрео и са проблемом веома скромне информационе основе о животној средини. Информациона основа која је коришћена за Стратешку процену највећим делом је преузета из документационе основе овог Просторног плана, као и просторних планова јединица локалне самоуправе, као и података добијених на терену и од надлежних институција, али и Извештаја о стратешкој процени утицаја на животну средину за Регионални просторни план општина Јужног Поморавља.

Основну тешкоћу у спровођењу Стратешке процене и изради Извештаја представљао је недостатак званичне, детаљно прописане јединствене методологије, на нивоу правилника. Зато је ова Стратешка процена извршила вредновање и поређење алтернатива/опција са аспекта *могућих значајних утицаја* на животну средину, и у процедури израде, а када се ради о карактеру утицаја, инсистирала на кумулативним и синергијским ефектима.

⁴ Cooper, L. M. (2004), *Guidelines for Cumulative Effects Assessment in SEA of Plans*, EPMG Occasional, Paper 04/LMC/CEA, Imperial College London;

Strategic Environmental Assessment Tool Kiz - A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive (Office of the Deputy Prime Minister, Department of the Environment in Northern Ireland, Scottish Executive, Welsh Assembly Government), web document 2006;

Surrey Local Transport Plan - Strategic Environmental Assessment, Surrey County Council, England UK, 2006.

Environmental Report on the Provisional Local Transport Plan for Surrey 2006/07 – 2010/11, march 2006.

⁵ Институт за архитектуру и урбанизам Србије, руководилац пројекта: др Божидар Стојановић

VII Приказ начина одлучивања

Начини одлучивања по питањима заштите животне средине зависе од великог низа фактора, а првенствено од значаја позитивних и негативних утицаја планских решења на здравље људи, социјални и економски развој и животну средину. С тим у вези, неопходна ја партиципација свих заинтересованих друштвених група и то: инвеститора (бизнис сектора), локалне и републичке управе, становника и невладиног сектора. Међутим, за ефикасније остваривање апсолутне партиципације на свим нивоима неопходно је остваривање сталне сарадње између свих актера у процесу, које се неће сводити на раније заступљене форме јавних расправа и јавних увида које најчешће нису давале одговарајуће резултате. На територији ППППН координациону функцију ће обављати локалне управе (уз активно учешће републичких завода за заштиту природе и споменика културе, надлежних министарстава, јавних предузећа, и др).

Закон о Стратешкој процени дефинише учешће заинтересованих органа и организација, који могу да дају своје мишљење у року од 30 дана. Пре упућивања захтева за добијање сагласности на Извештај о Стратешкој процени, орган надлежан за припрему Плана обезбеђује учешће јавности у разматрању Извештаја о стратешкој процени. Орган надлежан за припрему Плана обавештава јавност о начину и роковима увида у садржину Извештаја и достављање мишљења, као и о времену и месту одржавања јавне расправе у складу са законом којим се уређује поступак доношења Плана. Орган надлежан за припрему Плана израђује извештај о учешћу заинтересованих органа, организација и јавности који садржи сва мишљења о Стратешкој процени, као и мишљења датих у току јавног увида и јавне расправе о Плану. Извештај о Стратешкој процени доставља се заједно са Извештајем о стручним мишљењима и јавној расправи републичком органу надлежном за заштиту животне средине на оцењивање. Оцењивање се врши према критеријумима из прилога II Закона. На основу ове оцене орган надлежан за заштиту животне средине даје своју сагласност на Извештај о стратешкој процени у року од 30 дана од дана пријема захтева за оцењивање.

После прикупљања и обраде свих мишљења, на основу којих се формира финална верзија Плана, орган надлежан за припрему Плана доставља Извештај о Стратешкој процени заједно са или непосредно након Нацрта плана надлежном органу на одлучивање.

VIII Учесће заинтересованих страна у поступку израде и разматрања Извештаја о Стратешкој процени

Консултације и учешће јавности су једна од основних и обавезних одредница процеса Стратешке процене. Приликом израде овог Просторног плана и спровођења Стратешке процене, остварена је потребна сарадња са свим меродавним републичким органима (ресорним министарствима, Заводом за заштиту природе Србије, Републичким заводом за заштиту споменика културе, Заводом за заштиту споменика културе Ниш, јавним предузећима и др.), као и са органима и службама локалне самоуправе општина Босилеград и Сурдулица. Учесће јавности је обезбеђено кроз јавно излагање, односно стављање на увид и расправу овог Извештаја, заједно са Нацртом просторног плана.

IX Закључци - завршни, нетехнички резиме

9.1 Приказ закључака Извештаја о Стратешкој процени утицаја на животну средину

Према Закону о Стратешкој процени, закључци до којих се дошло приликом израде Извештаја о Стратешкој процени чине обавезни садржај тог Извештаја и треба да буду представљени на начин разумљив јавности. Логика тог захтева одражава, заправо, један од пет суштинских принципа Стратешке процене: начело партиципације интересних група (јавности) у планирању и доношење стратешких одлука које се тичу животне средине (према принципима Архуске конвенције). Приказани закључци одражавају чињенице, решења и мере који чине садржај Просторног плана, као и резултате до којих се дошло у поступку Стратешке процене.

У поступку израде Просторног план подручја посебне намене ПИО „Власина“, а и спровођења Стратешке процене обављен је широк круг консултација са заинтересованим и надлежним организацијама и органима, у току којих су прибављени подаци, услови и мишљења већег броја субјеката, а посебно од: *Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Дирекција за водне путеве, Министарства спољних послова, Министарства унутрашњих послова – Кабинет министра, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Министарства заштите животне средине, Министарства привреде, Министарства омладине и спорта, Министарства рударства и енергетике, Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре – Центар за разминурање, Министарства финансија – Управа царина, Министарства државне управе и локалне самоуправе, ЈП „Електропривреда Србије“, ОДС „ЕПС Дистрибуција“ д.о.о. Београд, „ЕПС Дистрибуција“ Огранка Електродистрибуција Лесковац, Радио телевизије Србије, Републичког хидрометеоролошког завода, РАТЕЛ-Републичке агенција за електронске комуникације, Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, Орион телекома д.о.о, Теленора д.о.о, VIP mobile д.о.о., ЈП „Пошта Србије“, ЈП Емисиона техника и везе Београд, СББ - Српске кабловске мреже, ЈП „Путеви Србије“, ЈП „Србијашуме“, ЈП „Транснафта“, ЈП „Србијасгас“, „Југоросгаз“ а.д., Нафтне индустрија Србије а.д., Акционарског друштва „Електро мрежа Србије“ Београд, Телекома Србија а.д. – Дирекција за технику, Републичког сеизмолошког завода, Републичког завода за заштиту споменика културе Београд, Завода за заштиту споменика културе Ниш, Завода за заштиту природе Србије, ЈП „Скијалишта Србије“, Општинске управе Босилеград, Општинске управе Сурдулица.*

Спроведене консултације могу се сматрати релевантним за Стратешку процену, у складу са чланом 11. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, посебно за оцену алтернатива и избор најповољнијих варијантних решења. У поступку спровођења поступка Стратешке процене и израде Извештаја закључено је следеће:

1. Обавеза спровођења Стратешке процене утврђена је на основу *Одлуке о изради Просторног плана подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Власина“ („Службени гласник РС”, број 50/18) (у даљем тексту: Одлука) и Одлуке о изради Стратешке процене утицаја Просторног плана подручја посебне намене Предела изузетних одлика „Власина” на животну средину („Службени гласник РС”, број 23/18).*

2. Предметни Просторни план резултат је одлуке Владе Републике Србије о неопходности израде таквог интегративног планског документа за ПИО „Власина“ и темељен је на Просторном плану Републике Србије, Регионалном просторном плану Јужног поморавља („Службени гласник РС” број 83/10) и Извештају о стратешкој процени утицаја овог плана на животну средину, као и низу стратегија на републичком и локалном нивоу. У овом Извештају, питање развоја, уређења и заштите планског подручја без Просторног плана разматрано је, не као реална планска варијанта, већ само као аргумент и додатно објашњење предности доношења и доследне примене Просторног плана.

3. Непосредни предмет Просторног плана представљају природне и туристичке вредности, као и хидролошки и енерго-хидролошки капацитети предела изузетних одлика „Власина“ и његовог непосредног окружења. Просторни план се спроводи директно издавањем локацијских услова на

подручју планираног предела изузетних одлика (ПИО) „Власина“ у погледу режима заштите природних вредности.

Подручје Просторног плана укупне површине 587,89 km² обухвата: заштићено природно добро ПИО „Власина“, површине од 133,3 km² са две прсторне јединице на којима ће се примењивати строги режим заштите I степена, укупне површине 9,63 ha, зону II степена заштите укупне површине 4.385,01 ha, дог ће зона III степена заштите износити 8.935,20 ha.

Подручје Просторног плана налази се у источном делу слива Јужне Мораве, између планина Чемерник (1.688 m n.v.) на западу и Варденик (1.875 m n.v.) на југу, Крајишта на југоистоку, границе са Бугарском на истоку и планинског масива Грамада (1.592 m.n.v.) на североистоку. Власинско језеро налази се на 1.213 m n.v., између долине Јужне Мораве и бугарске границе, на 17 km удаљености до граничног прелаза са Бугарском – Срезимировци.

4. Основни циљ израде Просторног плана јесте дефинисање планског основа и обезбеђење просторних услова за успостављање предела изузетних одлика „Власина“, са његовим туристичким, хидролошким и стратешким функцијама. Одрживи развој подручја посебне намене ће се заснивати на заштити, унапређењу и коришћењу природних вредности и културних добара, развоју туризма, спорта и рекреације, производњи хидро-енергије и функционалној интеграцији са ширим окружењем.

Као кључни циљеви Просторног плана дефинисани су обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних и створених вредности ПИО „Власина“, њихово одрживо коришћење, као и развој еколошког туризма и рекреације; обезбеђење трајне и интегрисане заштите природних вредности ПИО „Власина“, њихово одрживо коришћење и комплементарне активности, као и развој еколошког туризма и рекреације; јачање регионалног и географског идентитета планског подручја и активирање туризма као кључне функције у развоју планског подручја, базираног на презентацији и одрживом коришћењу природних вредности и културним наслеђем, уз интегрисање у ширу туристичку дестинацију Јужног Поморавља. У процесу доношења одлука о будућим стратешким правцима просторног развоја, постигнут је консензус са свим релевантним актерима, као и са свим заинтересованим органима и организацијама у процесу претходних консултација. У току јавног увида, наставиће се процес стручног и јавног разматрања и усаглашавања, као и верификовања, чиме ови документи и формално добијају на легитимитету.

5. Кроз Стратешку процену извршена је анализа природног потенцијала, природних и културних вредности подручја, функција водоакумулације и других хидро-потенцијала, степена девастације појединих предела природним и антропогеним утицајем, интереса свих меродавних сектора и субјеката развоја на националном, републичком, регионалном и локалном нивоу ради нивелације заштитних и развојних интереса и циљева. Поједина питања, посебно осетљива са становишта еколошког и развојног интереса (дефинисање режима заштите природних вредности, даљи ерозиони процеси, утицај коридора државних путева на животну средину, детаљно су разматрана и усклађивана у поступку израде плана и Извештаја о Стратешкој процени.

6. У току израде Нацрта Просторног плана размотрена су решења у следећим планским областима: заштите природних и непокретних културних добара, природних ресурса, хидро-потенцијала, туризма, развоја насеља и демографског и социјалног развоја, инфраструктурних система и заштите животне средине.

7. Без обзира на нормативна и методолошка ограничења, успешно је реализован модел селекције (раздвајања) значајних утицаја од оних који, на нивоу израде Плана и спровођења Стратешке процене, нису значајни. Као значајни утицаји разматрани су они који могу изазвати интензивне/битне и неповратне (без могућности репарације) промене природних и културних вредности, природних ресурса и здравља становништва (квалитет живота) у негативном и позитивном смислу. У оквирима ових утицаја вршено је и детерминисање мера за њихово неутралисање.

8. Изабрана планска решења нису увек била најповољнија са становишта еколошког интереса, због објективне околности да планирање простора равноправно мора укључити и развојни интерес. Због тога је и формиран низ мера (у првом реду мониторинга стања животне средине) којима ће евентуални негативни еколошки аспекти планских решења бити значајније умањени.